

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK
SZÁMÁRA • SZERKESZTIK TANAY JÓZSEF
ÉS NOVÁK LÁSZLÓ

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP VÉGE FELÉ
1909. ÉV SZEPTEMBER HAVA • KIADJA A
KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

TISZTELTTEL ÉRTESEM NAGYRABECSÜLT
MEGRENDELŐIMET ÉS ÜZLETFELEIMEIT,
HOGY A VI., DESSEWFFY-UTCA 43. SZ. A. LÉVŐ

KÖNYVKÖTÉSZETI MŰINTÉZETEMBE

TÓTH LÁSZLÓ ÚR TÁRSUL BELÉPETT. ^م
EGYBEN KÉREM, B. MEGRENDELÉSEIKKEL
TOVÁBBRA IS TISZTELJENEK MEG. ^م KIBŐ-
VITETT KÖNYVKÖTÉSZETÜNKBEN MÉG
INKÁBB MEG LESZ A LEHETŐSÉGE ANNAK,
HOGY MINDEN E SZAKBA VÁGÓ IGÉNYT KI-
ELÉGITHESSÜNK. BECSSES RENDELÉSEIKET
KÉRJÜK ^م

TISZTELTTEL KLEIN FERENC ÉS TÁRSA

“MERKUR” KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI INTÉZET

BUDAPEST, IV., KIRÁLYI PÁL-UTCZA 6. SZ.

T. Kartárs! Azon szerencsés alkalomból, hogy a legjobb hírnévnek örvendő intézetünk lithografia-osztályát egy gyorsajtó beállítása által bővítettük, az eddiginél jelentékenyen nagyobb produkcióra lőn képesítve, bátrak vagyunk becses figyelmét ideirányítani. □ Az 1890. év óta fennálló vállalatunk önmagát dicsérő szakértelemmel állítja elő a legkülönbözőbb lithografált nyomtatványokat, melyek ezentúl minden kivánalmat elérő pontossággal lesznek készíthetők. □ Fősúlyt fektetünk ezután is névjegyek, eljegyzési értesítők és esketési meghívók, intézetünk fényoldalát képező munkák különleges előállítására és a leggyorsabb szállítására. □ Azon reményben, hogy nagybecsű megrendeléseivel bennünket mielőbb meg fog tisztelni, maradunk kartársi tisztelettel

“MERKUR”

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI
INTÉZET BUDAPESTEN.
TELEFON-SZÁM 115-54

MERKUR KÖNYV-ÉS
KÖNYVOMDAI INTÉZET
BUDAPEST, N. KIRÁLYI PALATICA 6. SZ.

KISS EDE

VIRÁGKERESKEDÉS

KONYHAKERTESET

IZLÉSES MENYASSZONYI, BÁLI,
NÉVNAPI ÉS ALKALMI CSOKKOK

DEBRECEN, PIAC-U. 30

OLTSÓ ÁR
TELEFON
327

MAGVAK

OLTSÓ ÁR
TELEFON
327

MAGVAK

Hoffmann és Kronovitz, Debrecen.

Szedte : Strábely Gusztáv

Nyomta : Szathmáry Gábor

Képes levelező-lapok
gyára : Fényképezés :
Egy-, három- és négy-
színű nyomólemezek :
: Művész-plakátok :

TELEFON 58-84

TELEFON 58-84

SOKSZOROSÍTÓ MŰIPAR
RÉSZV.-T. VIII., KISFALUDY-
UTCA 9. SZÁM
BUDAPEST

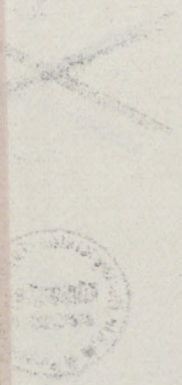
EZELŐTT
DIVALDKÁROLY

Saját szabad., színes
fénynyomatok : Photo-
lithografia : Saját eljá-
rású „Auto-gravure”
Acélt domború nyomás

☐ <p>Készíti a könyvnyom- dai ipar ke- retébe tar- tozó összes munkákat :: Szép, pon- tos kivitel.</p> ☐	<p>BERCSÉNYI NYOMDA R.-T. BUDAPEST, VIII.</p> <p>TELEFONSZÁM 57—68</p>	 <p>TELEFONSZÁM 57—68</p>	<p>REVICZKY-TÉR 5</p> 	☐	<p>Disművek, könyvek, ár- jegyzékek, falragaszok, számlák, ér- tékpapírok, hírlapok és folyóiratok.</p> ☐
--	--	---	--	--------------------------	--

KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE
TEMESVÁRI HELYI CSOPORTJA

Temesvár,

SZEDTE
TODORESCU VAZUL

UHRMANN HENRIK KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL, TEMESVÁR.
LEGFINOMABB AMERIKAI MŰNYOMÓPAPÍR KD. 1366.
SAS ÉS BAUER PAPIRGYÁRI RAKTÁRÁBÓL, BUDAPEST.

NYOMTA
NOVÁNYI VILMOS

Berger és Wirth festékgyár Budapest

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenz, London, New-York, Páris, Szentpétervár

11012. SZ. REKORDVÖRÖS

Kg.-ként 8.- korona

Tüzes
Fényezhető
Erősen színtartó

Kitűnően szárad
Könnyen nyomható
Tartalmas, kiadós

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Tartalom: Tanfolyamok s vitaesték Budapestben és a vidéken. Visszhang a kolozsvári szaktanítói kinevezéshez, Lengyel Sándortól. A tradíció szerepe a nyomdászat fejlődésében, R. Tóth Józseftől. Rend és tisztaság föntartása a nyomdákban, Hermann Károlytól. Művészek közremunkálkodása a tipográfiában (harmadik közlemény). Modern újságkiadó vállalatok külföldön. A krétarajz szerepe és technikája a litográfiában. A korrektorokról meg a korrektori munkálkodásról, Werth Lászlótól (negyedik közlemény). Festékszurrogátumok a könyvnyomtatás-

ban. Régi nyomtatványok átnyomtatása kőre vagy cinklemezre. Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1910-iki évre. Könyvismertetés és egyéb apró közlemények. (Mostani füzetünk borítéka s mellékletei. Apró jegyzetek a fotográfálás köréből. A kézi sajtó képe junius havi borítékunkon, Werner Jenőtől. Adalékok a játszókártyák készítésének történetéhez. Spanyol fegyencek által írott és kiadott újság. Változások Pusztai R. és Társa kő- s könyvnyomdai szaküzleténél stb.) Jegyzőkönyvek és egyéb hivatalos közlemények. (A szakköri választmány szeptember hó 23-iki ülésének jegyzőkönyve. A szakközletés szeptember

hó 23-ikán tartott ülésének jegyzőkönyve. Birálati jelentés a Grafikai Szemle szeptember havi füzetéhez beküldött mellékletekről. Tagsági járulékok 1909. évi augusztus hóról. Pénztári kimutatás 1909. augusztus haváról. Szakkörünk tagsági forgalma augusztus hóban. A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai. A csekkforgalomba való belépésünk. Főhívás a Szakkör vidéken működő tagjaihoz. A tagszórakozási alkalma körhelyiségünkben. Fotografus kezdeménye tagjaink részére. A Grafikai Szemle hirdetéseinak szabott árai. A magyar állam nyomdászattörténelmi térképe.)

Tanfolyamok s vitaesték Budapestben s a vidéken.

Beszéljünk egy kis nyíltsággal Körünk ügyeiről. A semmit sem lepezés, a helyzetnek folytonosan őszinte föltárása mindenestre hasznosabb lehet ügyünknek, mintsem volna az olyan körpolitika, amely örökös tájékoztatlanságban hagyja a tagok nagy tömegeit a Kör benső állapot felől.

Ebből a nyíltságból kifolyólag meg kell állapítanunk, hogy Körünk fejlődésében néhány hónap óta bizonyos pangás mutatkozik. Ez nem úgy értelmezendő, mintha a visszaesésnek bármily legcsekélyebb jelét is lehetne Körünk belső életében konstatálni, hanem egyszerűen csak úgy, hogy a taglétszám egy idő óta nem emelkedik olyan arányokban, mint aminő arányokhoz néhány esztendő óta szokva vagyunk.

Keressük, kutatjuk e jelenségnek okát, de sehogyan sem tudunk egyebet találni, mint azt a nyári depressziót, amely többé-kevésbé közönyössé teszi a szaktársakat a városok bensejében folyó élet iránt, s szabad levegőre csalogatja a legmegrögzöttebb »vereinsmeier«-eket is.

Bármiként álljon is a dolog, most, az őszi évad kezdetén sokszorozott erővel kell munkára kelnünk, s lankadást nem ismerő igyekvéssel megvalósítani azt az új érárt, az amelyhez alapot Körünk legutóbbi közgyűlése rakta le, kimondva a Körnek a Szakegyesület mintájára való szervezését és egyszersmind országosítását is.

E munkának első része az volna, hogy a lehető legszélesebb körben belevigyük az össznyomdászságba a Kör létezésének, hasznosságának, sőt szükségességének tudatát, s állandó érdeklődést keltsünk bennük Körünk működése és céljai iránt. S ezt a munkát most, hamarosan kell elvégeznünk, amíg a gazdasági fegyverszünet helyet hágy erre a szaktársak gondolkodásában.

Mert bizony a gazdasági küzdelmek idején, amikor szaktársaink egész gondolkodását leköti a kenyérért való küzdelem: bajos volna a Szakkör tagcsoportjainak szervezése. S úgy kell lenni, hogy mire ez bekövetkezik: a Szakkör minden látszólagos semlegesége mellett is egyik erős bástyája legyen a kollégialitásnak.

Szóval: föl kell rázni a kollégákat közönyösségükből, s tagokat szerezni az ország minden részében. Állandó érdeklődést kelteni a Kör iránt. Ez a siker nyitja.

Az ennek elérésére irányuló eszközök egész arzenálját kell már most — tehát idejében — elővonnunk, s módot keresnünk arra, hogy a Kör tagjainak illetekeiért adott ellenszolgáltatást (bár ez a Grafikai Szemle s az Évkönyv ingyenes adása révén nagyobb, mint a világ bármely hasonló célú egyesületénél) még nagyobbra emelhessek, és így tagjainknak mintegy életszükségletükké tegyük a Szakkörben való megmaradást.

Budapestben e tekintetben számba vehető eszközök: 1. fölolvasások, ismertető előadások meg kiállítások, esetleg tanfolyamszerű keretben is, különös tekintettel a Nyomdászati Tanműhelyen leszuródott elvekre és jónak talált tanítási anyagra; 2. vitaesték, nyomtatványmegbeszélések esetleg két estén is hetenkint; 3. kedélyes esték, táncmulatságok havonként legalább egyszer.

A budapesti illetékes köröket már foglalkoztatja e program keresztülvitelének kérdése, s minden valószínűség szerint meg is fog az valósulni. Kérdés azonban, hogy ugyanezt a programot nem lehetne-e vajjon a vidék nagyobb városaiban is — legalább a fő részeiben — keresztülvinni.

Nézetünk szerint a sok helyt kissé kockázatos mulatságokat leszámítva: a program megvalósíthatásának föltételei megvannak majd minden jelentékenyebb városra nézve. A vitaestélyek stb. a szakegyesületi helyiségben tarthatók meg, a tanfolyamok céljára pedig nem hihetjük, hogy ne adjon iskolai helyiséget bármelyik város is. Iparkamarai vagy városi szubvenció esetén képzett rajztanárt is lehet foglalkoztatni. A tanítási tervet, tanítási anyagot készen adja a Szakkör, illetőleg a Nyomdászati Tanműhely, s ha szükségessé válik: kiállítási anyagról s fölolvasókról is gondoskodik.

Szóval minden könnyen előteremthető, csak erős akaratú, szívsós kitartású s képzett szakemberek kelletének mindenüvé. Talán kerülnek majd ilyenek is!

Visszhang a kolozsvári szaktanítói kinevezéshez.

Az inasnevelés problémájának a megoldása folyton-folyvást kezd fontosabbá, égetőbbé válni. A szaklapok ebben a tekintetben már sokat agitáltak, a szervezkedés hatalma pedig kivívta a tanulóknak azt a jogot, melynek értelmében nem kénytelenek barom-munkát végezni, meg van állapítva munkaidejük, javadalmasításuk stb. S mindezek dacára az inasnevelés kérdése még nincs teljesen tisztázva. Az egész ügynek egy nagy reformáción kell keresztül esnie, mikor a salaktól meg fog tisztulni, és fényes tisztaságban kimagaslik és fölnevelkedik egy igazi nyomdásznemzedék. De ez mikor következik be?!

Akkor, ha a munkáltató és munkás egymást megértve, közösen törekednek az inasnevelés ügyét a már rég óhajtott mederbe terelni, mert ezt megköveteli a munkáltató versenyképessége, de a munkás anyagi helyzetének javulása is; ha a kormányhatalom fölhágy az ósdi szervezeti üldözéssel és az inasnevelésre nagyobb gondot fordít; ha a tanulóknak meglesz a szükséges előképzettségük, intelligenciájuknak az alapköve; s végre, ha a jó tanerő áll az inasiskola élén. Az említett föltételek közül ez alkalommal csak a jó tanerővel foglalkozunk.

A Grafikai Szemléből tudjuk, hogy Budapesten a Nyomdászati Tanműhelyt különösen azért állították föl, hogy a magyar nyomdai ipart helyes mederbe tereljék, és a jó nyomdászokat jeles tanerökké képezzék. Ez nagyon helyesen van így! Mert tudjuk azt az életből, hogy jó szaktanítónak csak jól képzett tanítványai lehetnek, példa erre a Technikum für Buchdrucker, vagy hogy itthon maradjunk, Ruzicska idejében a kolozsvári nyomdászinasiskola. Azóta — dacára, hogy sok lomha év röpiült el fölötte — nem hogy megerősödött volna, hanem folyvást gyengült. Most végelgyöngyülésben szenved! Ezt nekünk, kik a magyar nyomdászat jelenét és jövőjét szívünkön viseljük, nem volna szabad annyiba hagynunk. De jelen esetben ellene mitsem tehetünk, egész addig, míg a kolozsvári tanügyi bizottságba új erők nem kerülnek, akik fölvilágosodottabbak lesznek, akik lelkesebben karolják föl az inasnevelés ügyét, akik nem azt fogják nézni, ki a szervezett munkás és ki nem az. Tételünket föl kellett állítanunk azért, mert a kolozsvári nyomdászinasiskola élére (szaktanítónak!) oly embert neveztek ki, aki ez állását, ha jó lelkiismeretére támaszkodik, egy perccig sem tarthatja meg; aki ha átérezni tudta volna jelen pozíciójának fontosságát, ha rátermettségét, intelligenciáját kereste volna, szóval ha szakmabeli nem tudását fölfedezte volna: ezt a felelősséggel járó, nagy lelkiismeretességet követelő és még nagyobb szaktudást igénylő pozíciót el nem vállalta volna. Ha számot vet foglalkozásaival (mert egyszermind tűzoltó is), akkor a fönti nézete csak megerősödött volna. Ha föl tud mutatni egyetlen egy szaklapot, melyet önművelésre kihasznál, egy szakkönyvet, melyet átlapozott volna, egy árva dolgozatot, melyet szaktársai ismeretkörének gazdagítására fordított, egy precíz munkát, mely eredeti lenne és jó, vagy csak egy tizenkét ciceró széles sort, mely helyesen volna kizárva: akkor kalapot emelnék előtte és hagynák pihenni babérjain.

Könnnyű annak bíbort öltetni, kinek király a pártfogója, — mondja a közmondás. Az igaz, hogy a szóban forgó nem bíbort öltött, csak egy süveget,

melyen sok tövis van, pártfogója azért akad elég. Mindjárt a fő forumon: az iparkamaránál, továbbá a városi tanács tagjai között, az iskolaszéknel stb. is, és ezek az urak kifőzték azt a gonosz tervet, hogy az előbbi jó szaktanítót megfosztják mandátumától, pusztán azért, mert a kizárásban részt vett, és helyébe teszik azt az embert, aki a tizenhat heti kizárás alkalmával szaktársai árulója volt. S hogy csak ő kerüljön erre a tisztas állásra, a szakférfiakat még meg sem kérdezték a jelölésre nézve, hanem egyenesen fölszólították őt, hogy pályázza meg a megüresedett tanszéket. Ilyenformán egy pályázat érkezett be — az övé — és el is fogadtatott. De mit gondolnak az igen tisztelt urak, hogy hasznára válik szervezet-üldözésük és jelen választásuk a sokat hangoztatott magyar ipar pártolásának? »Ah kérem, — mondják vagy gondolják — azt tudjuk mi nagyon jól, hogy nem, de mi nem szép és hibátlanul szedett tankönyvet akarunk a tanuló kezébe adni, mitől az izlésűk finomulhat, hanem mi jó szövetből készült, jól szabott, kényelmes ruhában akarunk járni, jó vadászfegyverrel kocsázni, jó italokat inni, szép szobában lakni és rugalmas dívánon nyújtózkodni; ez a magyar ipar, a többi subiksz!« Vagy mit gondolnak a t. urak, ha egyik előadás alkalmával tűz talál a városban valahol lenni, a tanító úr ott marad, és nyugodtan fogja a fiukat tanítani... a hangjegyszedésre és az ár fölöslegességére (ezzel kezdte az első előadását!), mikor a vészharang oly hivogatóan csalogatja a veszélybe? Óh, ezt ne tessék hinni, a tűzoltó-vér ezt már ki nem bírná; aztán meg ott az öt korona tűzoltási díj mellyel sokkal jobban lehet itóka és kellemes társalgás közben az időt agyonütni, mint a szurtos inasok között való mérgeledéssel. S akkor ugy-e, a félbemaradt előadás nem az inasok tudásának, de még a magyar iparnak rovására sem megy?!

Az egészről mind összegezve: hangsúlyozzuk, hogy ilyen eszközökkel magyar ipart nem lehet emelni, csak alásüllyeszteni; s ha azt akarják, hogy a magyar ipar a külföldihez mérhető legyen: akkor az inasnevelés kérdését végre már tisztázni kellene. A tanügyek vezető férfiai ne a szervezettek üldözése foglalkoztassa, hanem minden személyeskedés nélkül és önzetlenül dolgozzanak, mint jelen sorok írója is önzetlenül, neheztelés vagy talán éppen harag nélkül tette meg a fölszólalását, csak a szívén fekvő magyar ipar ügyének akarva szolgálatára lenni.

A t. tanító úrtól e kis bors után bocsánatot kérek, cserébe én erőt és kitartást kívánok a birtokában nem lévő szaktudomány tanításához. *Lengyel Sándor.*

•••

Nem ismerjük a kolozsvári viszonyokat, s így minden megjegyzés nélkül, szó szerint közöljük Lengyel szaktársunk levelét. Ha tényleg úgy áll a dolog, hogy az eddigi szakoktatói munkástársaival szemben vállalati szolidaritása miatt mozdították el állásától: bizony ez nagyon szomorú képet ad az illetékes testületek és a hátuk mögött álló principálisok gondolkozásáról.

Az új szaktanítót nem ismerjük. Képességeit még kevésbé. Egyet azonban tudunk: mindenféle oktatás csak úgy lehet eredményes, ha a hallgatóságban megvan a kellő tisztelet a tanítója iránt. Ez Kolozsvárt aligha lesz így, mert ma már inasaink is gondolkoznak!

A tradíció szerepe a nyomdászat fejlődésében.

A huszadik századbeli modern aranykor tipografusainak rajongása mind kevésbé hajlik az alább szönyegre kerülő téma felé. Az ok kézenfekvő. Mivel legtöbb reformátorunk mindinkább és mindjobban beleneveli az egyébe a legridegebb, legszámítób, a lelki effektusok teljes elnyomására törekvő durva önzést, amely összeférhetetlen a mások s különösen a mult nagy alakjainak tisztetelével, azok elméleti, gyakorlati és esztétikai munkásságának nyilvános elismerésével. Ettől, mint mindentől, ami nem az egyén sajátos céljait szolgálja, borzong, fázik a modern kor még kiforrotlan eszmeáramlataiban, akárcsak teljes szellemi sötétségben botorkáló, de az alapigét, a legtisztább önzést csodálatosképpen mégis kellő, sőt túlságos mértékben befogadó nyomdász-ember.

A tradíció életében belső bomlás állott be és elemi erővel tört magának utat az »ujjáteremtő ideális művészet«, amely új, eddig alig ismert világ misztériumait tárta föl előttünk, ismertelve annak titkait. A nyomdász-ember anyagias gondolkodását a pozitív tudomány utáni szomj váltotta föl. Az alapformák megváltoztak; nem az egyszerű szépre, a nemes arányokra, hanem — talán szeszélyből — a szemet kápráztató hatásra törekednek. Vehemens erővel tört ki s forrong a művészet új való általános érdeklődés. A modernség szelle, új tanaival, sűvöltve futotta be a magyar birodalom terrénumait is, művészi iparunk mestereit álmából új életre ébresztette, s a tradíciók nyomán származó új alkotások aránylag elég nagy számával: mintegy fölfriessítőleg hatott a nyomdász-társadalomra.

Mindenkor nagyrabecsülöm a multat, ismerem az erejét. Ha közhely is, de nem üres frázis, mert belőle sarjadzik ki a jövő: alap, amely nélkül lehetetlen tovább építeni. A multat becsülvén, becsülnöm kell a tradíciót is, a hagyományokat, melyek összekötői a multnak a jelennel, s egymást megelőző s követő nyomdász-embereket hoznak egymással a gondolat és érzés eleven kapcsolatába.

Nagy ereje van a multnak, nagy értéke a tradíciónak. De mégsem kétséges, hogy a tipográfia szolgálatában nincs helye a tradíciónak, mert az effajta tradíció vezet rá a túlságos iskolásságra. A mult erőszakolása az, ami újítást szegi a jövőnek, meg akarja rögzíteni a jelent és kötelességnek hirdeti az avultságot. Beszéljünk kevésbé általánosan, példásabban, tehát világosabban és illusztrációul mondjuk el a következőket.

Minden új irány a tipográfiában és egyáltalán a művészetben akkor, amikor kezdődni akar, az elgázolás veszedelmével küzd. Nemcsak a szaklapok s más hozzátartozó grémiumok szuverén megvetésével kell megküzdenie, hanem a megnyilatkozás lehetőségével is. Tessék megfigyelni, hogy mindent, ami újat jelent, először is az úgynevezett »obszkurus egyének« próbálnak utánozni, belevinni művészi iparunkba. Értve itt az obszkuritás alatt nem a butaságot, hanem a nagy nyilvánosságnak kicsinylését. Legjobbaink kisded csoportjának eleinte sokat kell küzdenie a tevékenységére bénítólag ható, minden igaz ok nélküli, indokolatlan közönnnyel, míg nagysókára kedvezően megnyílnak a belátás és elismerésnek sorompói a jövő fejlődés számára. Túlnyomó részben egy-egy kaszt — különösen a vidéken — mindig a sablont keresi. Nem is csoda!... Mert az esztétikai művészet-

nek értelmi és léleknevesítő tiszta örömeit a vidéken úgyszólván alig ismerik, annál kevesebbet foglalkoznak vele, s figyelmükre sem méltatják. Nincs semmiféle eszményi tér, ahol együtt munkálkodnának; nincs aki ébrentartsa előttük a művészet iránti érdeklődést. Még a szaklapokat sem pártolják. Innen van, ezzel okolható meg maradiságuk. De meg mi a csodának gondolkoznék a vidéki nyomdászember a fővárosiakkal, vagyis azokkal, akik modern nemzeti formába öhajtják öltöztetni művészi iparunkat, amikor felveheti magára a hagyományok által híven megőrzött ósdi gondolkodást, amelyet, mint a csizmát, kényelmesre tiport már előtte egy pár évtized nyomdász-sága.

Mindebből, minden hosszadalmas bevezetések, szórágások és megvilágítások elmellőzésével, mint végső következtetés az kerül felszínre, hogy a tradíció a könyvnyomtatás terrénumára nemhogy hasznos volna, hanem a legnagyobb mértékben káros, mert újítást állja az új gondolatoknak, az új irányzatoknak és az új formáknak; posványosít és álmissá tesz.

Valóban: így is állna a helyzet, ha az igazság nem volna mindig sokkal komplikáltabb valami, mint aminek hiszi a kegyes obszkuritás laposságain induló és az, aki még csak annyira okos, miszerint nem tudja, hogy nem az. Az igazság, még a legsimább, a leghétköznapibb is, szörnyűségeen komplikált valami; csomó, amelynek a bogaira csak akkor jutunk igazán reá, ha elkezdjük bolygatni, bontogatni.

Így van ez a szakmánkbeli tradícióval is, amelyről fentebb megdönthetetlen igazságként azt bizonygattam, hogy káros és elvetni való. Holott éppen ellenkezően van: »a tradíció egyik legbecsebb elemé és támasztéka élite szakunknak; olyan valami, aminek a segítségével nem fejlődhet ki, sőt egyáltalán nem létezhet; mert a jövő a mult alapján nyugszik«. A tradíció megajándékoz a külső kép fényűzésével, megadja az alapformát és rendelkezésünkre bocsátja alkotó elemeit; szóval: módot ad a továbbfejlesztésre. Mint a tovatóró pataokban az eltűnő hullámokat újabb meg újabb hullámszám váltja fel, s ez örök változásban a pataknak csillámlása mégis épen fenmarad, a mi részben tudatos, részben ösztönszerű törekvéseink jelentkezési alakja is napjainkban jóformán azonos: visszaterés a könyvnyomtatás kezdetleges, ősi állapotaihoz.

A leggyökerére menve a fennebb mondottaknak, el kell ismernünk, hogy sem Mentelin, sem Schöffer, sem Frobenius bibliája nem született volna meg, ha Gutenberg föl nem találja a könyvnyomtatást. A bölcsőnyomtatványok tradíciója révén, a fantázia szolgálatkész anyagával egyetemben, szaporodtak el a merkantilis munkák különböző elnevezések alatt, s ezek nyomán rajzoltak, vészték, öntöttek, mindjobban a tökéletesedés felé vezetve művészi iparunkat napjainkig. Így használták fel tradícióul a kis fa-prést, s lett belőle nagy vasgép, sőt ma már gép-óriás számba megy a rotációs. Ezek azonban egyszerű, elsődleges példák. Vannak felsőbb rangúak, hozzánk közelebb esők. Sőt vannak olyanok is, melyek azt mutatják, hogy még a tudatlanság és a tévedés is tipográfiai értéké válhatik, ha tradícióvá lesz, illetve ha mint mult dolgozik bele a jelenbe.

Német könyvnyomtatónak lenni ma dicsőségesen könnyű és kényelmes feladat, mert a németeknek

régtől kezdődőleg vannak hivatalosan megállapított egyes szabályaik; van modern nemzeti formába öltöztetett stílusuk. Szépen idő- és sorrendben létesítettek szakiskolákat, melyek államilag segélyeztettek és elsősorú szakőrök, tanult művészek — a tradíció alapján — fejlesztették a sokszorosított ipart; beolajtották a nyomdász-ember lelkiületébe, úgy hogy az foglalkozásában, szórakozásában állandóan ébrentartja az esztétikai művészetet. Nem sáncolja el magát szakmája fejlesztésétől, hanem oltárt emelve, igaz imádatlással csüng rajta, áldoz neki. Van bennük fel-emelő, újjáteremtő és egyesítő erő. És a fejlődés minden fázisában ott látjuk a művészi célt, néha burkoltabb alakban, a kor kívánalmaihoz alkalmazkodva, kezdetleges formában, öntudatlan naivitásban, később tisztultabb és világosabb képben, de megvolt mindig az alakulás minden fokozatában. Nálunk azonban ezt a fejlődési fokozatot hasztalan keresnők. Éppen ezért jártak a németek mindig elől a könyvnyomtatásban. Most aztán játszva, fejnemtörésben való tobzódással produkálják mesterműveiket. Mert a németek nemzeti stílusukat körülbelül a tizenhatodik század elejétől fogva folyton művelték, javították, simították, annyira, hogy ma már csupa tökéletes hagyomány, kész ruha, melyet mindenki felőlt; kítaposott országát, amelyen könnyű a járás.

Nálunk, ami a stílust illeti, kevesebb a hagyomány, rövidebb a használható mult. Huszka, Horti, Hollós, Benczur rajztanár és tervező művészek: körülbelül ezek lehetnek csak, akiktől sokat tanulhatunk. Utóbb pedig Czákó dr. a magyar stílus kincsházát őrizete alá veheti, a tálalmányokat igyekszik onnan kiselejtezni, a többieket pedig fényre csiszolva rakja helyére és ujjakkal gazdagítja. Így szép lassan, amikor a tipográfia magyar stílusa általánossá lesz, el fog avulni a külföldi nemzeti stílusának uralma. De ez a tradíciónak még csak a stílusban való megnyilatkozása. Szinte felesleges rámutatni, hogy a lényegben milyen fontos, ha a jelesebb talentumnak volt már előzője. Hiszen ha Gutenberg nem találta volna föl a nyomdászatot, nem lett volna se Schöffer, se Fust könyvnyomtató, sőt talán mi magunk sem. A tradíciók révén ujabbnál újabb találmányokat csatoltak a könyvnyomtatáshoz, melyből folyton más, tökéletesebb eszme sarjadzott ki ugyan, de annak a jövő könyvnyomtatás egészségesebb alapra helyezésére nézve döntő befolyást nem tulajdoníthatunk, mert a meglévő és reánk hagyott örökség egyszerű felrobbantásán kívül vajmi kevés abban a pozitív megfogható elem.

A külföldi szakirányú mozgalmak végre-valahára hozzánk eljuttattak egy-egy hullámot, s a régi úttörők példa nélkül való hevességgel és akaraterővel kezdtek buzgólni a szakfejlesztésünknek a megteremtésén. Mág is tart még ez a küzdelem, habár látszólag belejutottunk már abba az állapotba, amely nem a kezdés munkájának folytatását jelzi, hanem a fejlesztését. Ahol már fejlesztésre van szükség, ott megvan a reménye a tökéletesség elérésének is. Csalódás ez a látszat; mi még mindig abban a másik állapotban vagyunk, de ezt csak akkor vehetjük észre, ha a világ nyomdász-sága nézőpontjából vizsgáljuk magunkat.

Tagadhatatlan, hogy a tipográfiában igen nagy egyenlőtlenségek állottak elő. El fog-e érkezni az a kor, midőn a nyomdász-emberi munka és tudás simára fogja köszörülni azt a nagy egyenlőtlenséget is, melyben minket a modern reformációk választanak el egymástól? Eldobja-e a nyomdász magától multját, hogy

új célok, eszmények és formák szolgálatában valósítsa meg tevékenységét? Juthatunk-e följebb a már meglévő alapon, vagy jobbat nem találva, visszatérünk az eddig kísérletképpen felhasznált forrásokhoz, hogy degenerálódott természetünk azoktól új ihletet nyerjen? Megszokik-e lelkünk a dolgok való látásához, vagy a tovább haladó korszakok munkája csak egy végére-mehetetlen illúzióként állítja előnkbe az össztevékenységet? Ezekre a kérdésekre mindaddig csak a Tanműhely adott olyan feleleteket, melyektől a nyomdász-ember új reményekben talált erőt a folytatandó munkához.

Tipografusaink egyetlen célja a haladás. A tipográfiai haladás azonban a jelen körülmények között semmiképpen sem biztosítható, mert a mult történetében és a jelen tevékenységében nagyon sok gátló akadály állott elő, melyekhez tipografusaink egyéni önző céljaik elérhetése végett görcsösen ragaszkodnak. Hogy a tipográfiát e gátló akadályoktól megszabadíthassuk, s így annak fölfelé való haladását biztosíthassuk: szükséges megalátnunk azt az alapot, melyen a tipográfia eddig bizonyos haladást tett, hogy azt az észszerűség szabályai szerint tovább fejleszthessük, erősíthessük. Ez az alap: *gondolkodás, érzés és akarás*. A gondolkodás tárgya az *igaz*, az érzése a *szép* s az *akarás* a *jó*. E három különböző dolog közül egyik sem rendelhető a másiknak alá; de viszont e három működés nem válik el egymástól annyira, hogy egyik a másikat kizárna. E szerint a három működés alapja a tudásnak, fokmérője az akaratnak, egyenlítő ereje az egységes, öntudatos munkálkodásnak, s így egyedül lépcső a haladáshoz.

Lépésről-lépésre — mint a németeknél — megismétlődik nálunk is a könyvnyomtatás renaissancea. A magyar nyomdász-ember lelkét is meghletik a modern kor szelvésként zúgó eszméi, szomorúan látja sötét elmaradottságunkat, s új szellemet, új formát akar teremteni a tipográfiában, le akarja rombolni a kínai falat, amely bennünket a Nyugat eszméitől, haladásától, műveltségétől elválaszt.

A belső szükség hiánya, valamint a külső körülmények és indítékok váltakozása amott éppen olyan viszonytagságos, tengődő és küzködő vajúdat idézett elő, mint aminőt nálunk látunk. Tanulságos és érdekes ez az összehasonlítás, mert legerősebb bizonyítéka annak, hogy a könyvnyomtatás csak akkor lehet életképes, ha bizonyos belső szükség, művészi cél, elméleti, gyakorlati és esztétikai kiforrottság s a modern korkiváncsolás szerinti tökéletesedés kellő előrehaladottsága önkénytelenül hozza létre. A könyvnyomtatás renaissanceának csak ez lehet a termő talaja. Ha más indítékok szülik meg a könyvnyomtatás renaissanceát, legyenek bár azok a legtisztéletre méltóbbak: koraszülött marad, s léte mindaddig csak az elmulás szélén bukdácsoló tengődés és folytonos haldoklás, amíg a talaj nem fejlődik, nem gazdagodik annyira, hogy belőle elegendő táplálékot és éltető nedvességet nyerhessen.

Tüzes és merész nyomdász-szellemek lépnek fel időnként, s érdekes e szakba vágó dolgokat mondanak az össznyomdász-ságnak, mit az az első pillanatban el sem hisz. De azért sietnek valamelyik élő avagy megholt nagyunkhoz csatolni, mivel alkotásaik ugyanolyanok, mint amazokéi. Az első igazság, melyre a mult tanulmányozásánál jövünk, hogy a mult *végzett jelen*, hogy csak igen keveset különbözik a *folyamatos* jelentől. Hanem azért, amit e merész tipografusok mondtak és alkottak, megmaradt szá-

Művészek közremunkálkodása a tipográfiában.

(III.) Folytatjuk e címen megkezdett cikksorozatunkat, s egyszersmind jelen füzetünkben is bemutatunk néhány olyan művészkézből származó munkát, amely alkalmas arra, hogy a betűk lovagjai, a könyvnyomtatók bizonyos irányban tanuljanak belőlük.

Ezen az oldalon egy olyan dekoratív illusztrációt helyeztünk el, amelynek a híres angol duumvirátus, Burne-Jones Edvárd és Morris Vilmos a csinálója. Az illusztrációt Burne-Jones készítette, a dekoratív munkát Morris vállalta

magára. Morrisnak a szőlődísz igen kedves motívuma volt. Betűöntőink is utánozták, a keret jól-rosszul sikerült utánzatait dúcba öntve s aztán szétvagdosva, hogy tettesz szerinti formátumokra összeszedhetőek legyenek, de oly kedves és diszkrét hatást, mint aminőt az eredeti keret tesz az emberre: még a legjobb öntődei utánzattal is csak nagy elvértve érhetünk el. Ennek oka látszólag csak az volna, hogy példánkban az illusztráció a lehető legjobban harmónizál a körülötte levő kerettel, s a kettő a legtökéletesebben kiegészíti is egymást; amire pedig a keretnek szedéssel együtt való használata esetében aligha volna biztos kilátás. Példánk alsó keretének meg az illusztráció alatt levő címszövegnek körülbelül egy a színezetbeli értéke; tessék ily betűtönust képzelni az illusztráció helyén is, s egyszeriben rá kell jönnünk arra, hogy a pusztán betűvel meg öntődei dísszel dolgozó tipografusnak éppenséggel nem könnyű a földadata, mikor igazán harmónikus dolgot akar előteremteni.

Az ilyen szőlőleveles vagy egyéb öntődei ornamentumnak — technicus terminus-szal: sorozatos dísznek — van egy olyan rossz tulajdonsága, amely miatt sok-sok finomabb érzékű művész-ember szinte gyűlöli az öntők ornamensét. A sorozatos dísz eme rossz tulajdonsága abban foglalható össze, hogy vastagság meg a részletek nagysága és színezete dolgában nem alkalmazkodhatunk véle a különböző formátumokhoz. Nyujtani nyujthatjuk a végtelenségig, vagy legalább is mfg a készletünk futja, de szélesbíteni — hacsak nem természetellenesen: léniával, »varrattal« meg csipkézettel, mint a régi világban

szokták — bizony nem tudjuk a sorozatos díszünket. S ebben rejlik az öntői dísz majdani »megölkö betűje«.

Morris a maga munkáiban a pedánságig menő gondossággal ügyelt arra, hogy a szavak közti hézagok mentől kisebbek legyenek, és nehogy valamiképp »sikátorokat«, utcákat alkothassanak az egymás alá kerülő szóközti hézagok. Ennek a törekvésének néha még az elválasztások szabatoságát is képes volt föláldozni. Bekezdésül apró virágdíszet alkalmazott.

A sortöltők használatától — mint az itteni példán is látszik — éppenséggel nem riadt vissza. De önála meg is volt okolva az, ha sortöltőt alkalmazott. Így példánkban a »by William Morris« sorban foglalt kis töltő ornamentum teljességgel nélkülözhetetlen, mert elmaradása esetén bántó üresség, lyuk tátongana az oldalon.

Ilyen esetben tehát meg van okolva a sortöltő alkalmazása, mert az egyenletes ornamentum meg szedés-képet nem zavarhatja meg az aránytalanul nagy és idomtalan fehérség. De már olyan esetekben, amire már számtalan példát látunk, hogy tudniillik a papiros sfkján egymagában vagy legföljebb másod-harmadmagával úszkáló sorhoz ornamenset ragasztanak, hogy valami messzebb eső sorral egyforma szélességűvé tegyék: abban az esetben bizony aligha találkozott volna Morris tetszésével a dolog.

A következő oldalon

más zsánerű példát mutatunk be: az illusztráció elhelyezését a címsorok meg a szöveg között. A betű erőtlenség miatt ezt a példát félig-meddig negatívnak is mondhatnók, ha nem volna benne egyébként több jó dolog, például a pagina elhelyezése oly helyűvé, ahol legkevésbé zavarja az oldalnak egységét. Továbbá az őrszónak, kusztosznak fölleventítése is a jobb sarokban. — A klisének a szedéshez való szoros hozzáállítása sokszor bajos, amennyiben a klisének húsa van, s ez el sem igen távolítható, mert a rögzítésre szolgáló szöveget — mint a túloldali példa fölő felén — csak a rajzon kívül lehet a klisébe verni. Ilyen esetben stereotípálással és a stereotíp lemez körülgyalulásával szoktak sok helyt segíteni a bajon, bár tagadhatatlan, hogy a rajz vonalai a stereotípiá-

PSYCHE BORNE OFF BY ZEPHYRUS, DRAWN BY EDWARD BURNE-JONES & ENGRAVED BY WILLIAM MORRIS

ban megvastagodnak s durvábbakká lesznek. Mi ezt olyképpen szoktuk elkerülni, hogy levesszük talpáról a cinkográfiát, s közvetlenül ezt öntjük ólommal alá.

Következik a 202. oldalon Morris nyomdájának, a Kelmcott Pressnek nyomdajele. Gyönyörű harmóniáját látjuk itt a fény s árnyék elosztásának. Morris műveit általában ez is jellemzi. A megszólamlásig elevenen hat e nyomdajegyen is az anyagszerűség: első pillantásra meglátjuk rajta, hogy fába metszették, s hogy már a kompozíciónak legkezdetekor tisztában volt azzal a nyomdajel rajzolója, hogy ő most a fametsző számára fog előrajzot készíteni.

Morris szép gót betűinek láttára önkénytelenül fölmerül az a kérdés, hogy vajjon nem használhatók-e a már önmagukban is nagy dekoratív erejű gót típusokat a magyar nyelvű szedéshez is. E tekintetben volt már több próbálkozás; alkalmi nyomtatványok egész seregén kívül könyvet is próbált már nyomtatni egy budapesti nagyobb nyomda az úgynevezett Gutenberg-gót betűkkel, de éppen a könyvnyomtatók zúgták le az ily irányú főrekvést, azt mondván, hogy megvan a magyarnak a maga régi és szép antiquája, minek használná tehát azt a német betűt! Mert a magyar nyomdász nem igen tud különbséget igen fenn a fraktur, schwabachi meg gót betűk között és a két előbbennivel egyetemben a gót írust is a németek nemzeti betűfajtájának tartja. A gót ípus nemzetközi otthonosságáról s használhatóságáról csak nagyon kevés

könyvnyomtatónak van kellő tudomása, és a rosszul alkalmazott sovinizmus ilyenformán majdnem teljesen kirekeszthette nálunk ezt az örökség betűt a használatból. Pedig nézetünk szerint minden típus használhatóságának az volna az egyetlen és legfő föltétele, hogy szöveggé alakítva, ennek olvasása ne okozzon különös nehézséget. Már pedig a Morris-féle gót betűk olvasása a magyar emberre nézve aligha volna nehezebb, mint az ú. n. modern típusok legtöbbjéé.

A 203. oldalon Morris-féle címkolumnát láthatunk. A fénynek meg árnyéknak elosztása megkapóan szép itt is. Ünnepies hatás nyilvánul meg e lapon, mint a fekete alapú, világos rajzú fametszeteknél általában. Ez a hatás sokszor a komorságig fokozódhatik, ebben az esetben azonban a könnyed, szinte mosolygó

dekoráció barátságos hatásúvá teszi a címkolumnát.

Következik a 206. oldalbeli francia könyvoldal-reprodukció. A két kolumna egységét a közös keret is kifejezi. Érdekes dolog, hogy a zártság kedvéért a cím (»Salome«) és a jelige (»Naitre« stb.) majd hogy nem egészen együvé van foglalva, a pagina pedig az ezt követő elválasztó lécben van elhelyezve. Ez a megoldás minálunk teljességgel szokatlan, de kifogásolni aligha lehet rajta valamit. Sőt örömmel üdvözölhetjük az ily munkálkodást, mert hisz minden kis lépés, amely az ósdi sablonnak megtörésére irányul: még a nem-sikerülte esetén is bizonyos haladást jelent.

A modern grafikus művészek és könyvnyomtatók általán nem állhatják ki a szövegbe bekezdéseket s kimeneteket. Tapasztalhatjuk ezt a juliustól fogva bemutatott művészi munkák jelentékeny részén is. A jó öreg Rossetti — aki Burne-Jonesszal egyetemben egyik megindítója volt a grafika dekoratívív - tételének — a 149. oldalon bemutatott címkolumnáján »kimenesztette« a sorait. A 155. oldalon ugyanezt látjuk. Gasquin 159. oldali kolumnáján a verssorok a betűkkel azonos színezetű sortöltő darabokkal vannak egyforma szélességűvé téve. A 206. oldalon pedig a bekezdések, illetőleg kimenetek helyét kis ornemensdarab jelzi a folytatólágra szedett elbeszélő szövegben.

Annai bizonyos, hogy a kimenetek, illetőleg bekezdések olyanféle szerepet töltenek be a könyvben, mint a veszszó, a pont, a gondolatjel,

szóval az interpunkcionális frásjegyek, azzal a különbséggel azonban, hogy míg ezek az frásjegyek minden körülmények között változatlanok maradnak, a pihenő-jel számba menő kimenetnek formája — értsd hosszúsága — esetről-esetre változik, s néha egészen el is marad (vagyis a kimenet »bemegy«). Már pedig kétségtelen dolog, hogy a szöveg olvasása közbeni pihenőknek különböző időértékűeknek kell lenniök, a szerint, hogy minő a szöveg gondolatfűzése, s természetes, hogy ennek az időértékbeli különbségnek a pihenő-jel — vagyis a kimenet — formájában is kifejezésre kellene jutnia. Erről azonban, mint köztudomású, technikai okoknál fogva nem lehet szó, s így a kimenetek mai formájukban nem is felelnek meg annak a célnak, amelyre hivatva volnának.

HOW PAN LEFT HIS SINGING FOR LOVE OF THE FAIR MAID SYRINX WHO HAVING SCORN OF HIS LOVE FLEES FROM HIM TILL FOR WEARINESS SHE SINKS INTO A GROVE OF REEDS AND SO VANISHES INTO THEIR WATERY SHADE WHEREFORE PAN IN REMEMBRANCE OF HER INVENTS AN ORGAN OF REEDS WHOSE MUSIC IS FILLED WITH HER PLAINITIVE VOICE AND SONGS.

THE GENERAL OF THE METHYMAEANS, when he had born off to Sea about ten Stadium's, would refresh, after the Incursion and plunder, his wearied and Sea sick Souldiers. Coming uptherefore to a Promontore which ran into the Sea, winding it self into a half Moon, within which the Sea made a calmer station then in a Port; in this place, when he had cast anchor lest the Rusticks should mischief him from the Land, he permitted them securely to rant and be Joviall, as in peace. The Methymnaeans (because of this direption they abounded with all things) feasted, carows'd and danc'd, and celebrated victorials. But the day being now spent, and their mirth protracted to the night, on a suddain all the Land seem'd to be on a light fire; then, anon, their ears were struck with an impetuous clattering of Oars, as if a great Navy were a coming; some cryed out, The General must arm, others call'd to have it done; here some thought they were wounded, there others saw the shapes of bleeding, falling, dying men.

Modern ujságkiadó vállalatok külföldön.

A párizsi híres folyóiratok egyike, a *Revue des Revues* nemrégiben érdekes cikket közölt a világ sajtójáról. A nyomdász-embert is rendkívüli módon érdeklő cikkből mi is lenyomatjuk a következőket:

Csak nemrégiben állapították meg, hogy a föld népessége 1 626 000 000 emberre rúg. Ezeknek az embereknek nemcsak anyagi, hanem szellemi táplálékra is van szükségük, s nyugodtan mondhatjuk, hogy ez a szükséglet oly nagy fontosságú, hogy alig van ember, aki ma a sajtó befolyása alól kivonhatná magát.

Ha a jelenlegi sajtó, a modern civilizáció e mindennapi kenyerének ősei után kutatunk, alig nyúlhatunk vissza többre, mint két és fél századra. Egy tudós francia tanár azt állítja, hogy ő egy egyiptomi szövegben, mely 1750-ből Krisztus előtt datálódik, s amelyben III. Thutmes király miniszterelnöke bizonyos rendeletekre hivatkozik, egy hivatalos lap nyomát vélte felfedezni. A régi rómaiaknak megvoltak az ő analíziseik. A pontifex, a római polgárok kíváncsiságát kielégítendő, a fontosabb eseményeket fölírta egy táblára, s háza előcsarnokában közszemlére állította.

Még eddig nem állapították meg véglegesen, mikor és hol jelent meg az első nyomtatott ujság. Vannak, kik azt tartják, hogy azok a nyomtatott lapok, melyeket a német kereskedőházak a tizenhatodik század végén küldtek széjjel — mint például az *Ordinari Zeitung* — már rendszeres ujságok voltak. A hírcikkeik maguknak vitatják az elsőbbséget, azt állítván, hogy a törökök ellen viselt hadjáratuk alatt, a tizenhatodik században, a nyilvános tereken a háborús híreket fölolvastatták, s ennek meghallgatása egy *gazettába* került. Egy gazetta akkori értéke körülbelül hét fillér volt. Innen származik az ujság olasz neve, a *gazetta*. A szoros értelemben vett ujságok legrégebbikének a ma is meglévő *Gazette de France*-t tartják, mely 1631-ben jelent meg először négy kis oldalon. Minden szombaton jelent meg, és két liardba (két fillér) került. Egy év múlva már kétszeres nagyságban jelent meg. Alapítója s első szerkesztője orvos-ember volt, *Renaudot*, de munkatársai közt ott volt a király is, aki az ujdonságok rovatába irogatott, s Richelieu, ki a külpolitikai rovatot írta.

A belgáknak már 1605-ben, Antwerpenben jelent meg az első ujságuk, *Nieuwe Tydingen* címmel és *Verhoeven Ábrahám* szerkesztésében. Ez a lap tizenhat oldalon jelent meg mellékletekkel, képekkel és zenedarabokkal, s csak két souba került. Az angolok legrégebbi ujsága a *Weekly News*, mely 1622-ben jelent meg először. Ez a lap az őse a mai tízezer angol ujságnak, amelyek papirosával egy francia statisztikus szerint a föld összes utait be lehetne takarni.

A pekingi *King-Csu*, amely 911-ben Krisztus után jelent meg először, nemsokára az ezer-éves jubileumát ülheti, a nélkül, hogy külsejében megváltozott volna. Ma is teljesen olyan, mint az első megjelenésének napján. Három kiadása van: az első a császári rendeleteket, a második a palotai híreket és a harmadik mindennemű ujdonságot közöl. A lap kiadói felelősek tartalmáért. Tizenötön közülök a lap főnöklése óta életükkel fizették meg ezt a díszes állást.

Így tehát a tiszteletre méltó King-Csu után a *Gazette de France*-t illeti meg az ősiség pálmája, tekintve, hogy kétszázhetvennyolc éve áll fenn megszakítás nélkül. A *Gazette de Suède* csak tizenhárom évvel

fiatalabb. Utána következnek a *Leipziger Zeitung*, mely 1660 óta jelenik meg. A londoni *Times* százhusz-éves.

Természetesen csodálattal kell tekintenünk ezeknek az ujságoknak nagy korát, mert a megőregedés művészete az ujságokra még sokkal nehezebb, mint az élő lényekre. Van-e valami meglepőbb, mint az átalakulások, amelyek a sajtó átment alig másfél századja, amióta átvette vezető szerepét a civilizáció haladásában. A kis, alig két-tenyérnyi lapocskák, melyek mindössze néhány példányban jelentek meg, ma hatalmas napi lapokká nőttek, melyek húsz-száz lapon jelennek meg, néhány százezer példányban. Micsoda hatalmas eszközökkel kellett dolgoznia a sajtónak, hogy ilyen eredményeket ért el? Ez a meglepő átalakulás azonban nem történt meg egy csapásra. Az inasévek hosszúak és fáradtságosak voltak, s még mindig nem fejeződtek be. A francia forradalom alatt gomba-módra keletkeztek lapok, de hamar megszűntek.

Napoleon csak egy hangot szeretett: az ágyú hangját, s az elszaporodott firkászokat elhallgattatta, nem kegyelmezvén meg, csak négy ujságnak. A restauráció alatt már fogsággal sujtották az ujságírókat, s a szerkesztőt tették mindig felelőssé a lapja tartalmáért. Franciaországban 1830-ban nem volt több mint hetvenezer előfizető. Az előfizetés drága volt s úgyszólván fényűzési cikkeknek tartották az ujságokat.

Hatalmas lökést adott az ujság elterjedésének a hirdetés. Az iparosok és kereskedők kezdtek tudatára ébredni annak, hogy az ujság a plakátokon kívül a legjobb hirdetési eszköz. Az ujsághirdetés Angliában kapott először lábba. A legelső hirdetés 1648-ban jelent meg az *Impartial Intelligences*-ben. Egy can-dishi polgár hirdeti, hogy két lovát ellopták. Csakhamar a gyógyszerész és könyvkereskedő követik példáját. Macaulay írja, hogy II. Károly a *London Gazette*-ben hirdetést tett közzé, melyben elveszett kutyája megtalálójának meglehetősen jutalmat ígér. Második nagy lépés volt a sajtó olcsóbbá tétele és ezáltal való népszerűsítése. Így keletkeztek az egyszerű, félpenny-s, no meg nálunk a krajcáros ujságok.

Az ujságok elterjedtségének statisztikája egyszerűen meglepő. Franciaországban gyarmataival együtt 9857 ujsága van. Egyedül Párizsnak 4678, ezek közül 114 napi lap, 128 képes, 191 politikai, irodalmi és tudományos folyóirat, 247 sportlap. Ez az utolsó szám különösen jellemző, mert ez mutatja, hogy milyen irányban fejlődött a modern embernek vérmérséklete.

Az egész világon körülbelül hétezer napi lap jelenik meg, melyek egy harmada az Egyesült Államokra esik. Amerika az ujságírás klasszikus földje. Az újvilág az óvilágnak csinált itt iskolát. Az időszaki ujságok száma Amerikában 21 950-re rúg; ezeknek fele New York államban jelenik meg. A napi lapok száma 2200. Az évi újságforgalom 10 325 000 000 példányt tesz ki, évi 496 000 000 dollár értékben. A vasárnapi ujságok mellékleteire fölhasznált papirosból 5 900 000 darab négyszáz-oldalas könyvet lehetne nyomtatni. Micsoda utat futott meg az amerikai sajtó, amióta Benjamin Harris 1690-ben Bostonban kiadta az első amerikai ujságot: a *Public Occurrences*-t, mely havonként háromszáz példányban jelent meg. — Az amerikai sajtó a világ legjobban szervezett és leghatalmasabb sajtója. A newyorki *The World*-nak huszonöt év alatt nyolcvan millió dollár bevétele volt. Rotációs gépein

óránként 250000 nyolc-oldalas újságot nyomtatnak ki. Az amerikai sajtó elterjedtségének a legnagyobb lökést James Gordon-Bennet adta. Lapjának, a *New York Herald*-nak palotája huszonöt emeletével New York legnagyobb háza. És ezt az újságot, amelynek értékét csak milliókban lehet kifejezni, Gordon-Bennet egy dollárért vette apjától. Ime, egy jól kamatozó dollár.

Mivel magyarázható meg a sajtónak ez a hihetetlen sikere? A modern élet rendkívüli fogékonyságával, a modern ember intelligenciájával, érdeklődésével és főleg kíváncsiságával. — William Randolph Hearst, ki maga is újságíró-családból származik, megvásárol egy haldokló újságot, az *Examiner*-t. Csakhamar virágzásba hozza, de meglepetéssel tapasztalja, hogy mily kevés ember olvas újságot. Kutatva az okát, rájön arra, hogy a munkás-osztály olvasna újságot, ha ez az ő szájafele szerint lenne szerkesztve. Megalapítja a *New York Journal*-t, amelyet sárga sajtónak neveztek el. Címlapján önkölnyi betűkkel hozza az újdonságok címeit és szenzációs képeket közl. Úgy szólván egy képes ábécét csinál a népeknek. Szórakoztatni, mulattatni, föntartani a figyelmet, fölkelteni az érdeklődést az újdonságok iránt: ime ez a célja Randolph Hearst lapjának. Óriási érdemei vannak hazafias tendenciájával. Ő mondja ki a büszke jelszót: Amerika az amerikaiaké. A kubai háború megindításában is nagy része van Hearst-nek. Az ilyen sajtó riporterei csak héroszok lehetnek. Ki ne ismerné Stanleyt, aki mint a *New York Herald* tudósítója Afrika belsejébe expedíciót szervezett Livingstone fölkeresésére.

»A riporter maga előtt látja az emberiség nagy tragédiáit. Az ő föladata meghozni belőlük az ítéletet s rámutatni a hősiességre, amely az embert a szenvedélyek fölé emeli.« Az új sajtónak egy riportere, a realista Rüss mondja ezeket a szavakat. A jótalanságok megtorlójának nevezik őt kollégái; az ő érdeme, hogy a newyorki Milburg negyed, mely a város koldusainak és munkakerülőinek tanyája volt, lerombolták. Számátlan cikket írt ennek a városrészek borzalmasságáról, a bűnnek és nyomornak emez El Doradójáról, de senki sem hallgatott rá. Egyszer arról értesült, hogy Németországban föltaalálták a magnéziummal való fotografálást. Hozatott egy jó csomó magnéziumtöltést, s éjjelenként sorra járva a nyomor tanyáit, pillanatfölvételeket készített szobákról, ahol egymás feje fölött levő deszkákon harminc ember aludt. Számátalanszor életét kockáztatta, de képeinek megvolt a kívánt sikere. A képek mint megdönthetetlen bizonyítékok láttára megmozdult a hatóság. Ma a hajdani bűntanya helyén városi park s gimnázium áll.

Anglia azonban megelőzte Amerikát riportereinek a dicsőségével. A nagyok közt első Russel lord. Részt vett a krimi, indiai, osztrák, oroszországi, 1870-iki francia háborúban, valamint a búr háborúban mint a *Times* kiküldöttje; mindenütt látható volt, és mindenütt akkor, mikor döntő pillanatokról volt szó.

Vetélytársa, Archibald Forbes, a *Daily News* riportere, valóságos hőstetteket vitt véghez. Óáltala tudta meg Angolország, hogy a zulus fővárosát elfoglalták, azt a fontos híradást, melyet már oly szorongva várt. 1876-ban az utolsó ütközet után, mely Szerbiát Törökország kezébe ejtette, Archibald Forbes harminc óra alatt tanuja volt egy hat-órás ütközetnek, s galopban lovagolta be azt a százkilencven kilométert, amely Deligard és Zimony között van, hogy innen egy négyhasábos távirati tudósítást küldhessen a maga lapjának.

Rosselyn lord, a *Daily Mail* riportere tudósítást küld lapjának az angolok bevonulásáról Pretoriába

öt nappal előbb, mielőtt az valóban megtörtént volna. A közönség megbocsátott a prófétává lett riportereknek.

Az öreg *Times*-t, amely 1788-ban indult meg, nemrégiben vette át egy olyan ember, akinek az élete hasonlított azokhoz a tanulságos erkölcsi mesékhez, amelyeket az ifjúság számára írnak. Az új tulajdonos, M. Pearson, egy angol lelkész fia. Mint fiatal embernek egy folyóirat került a kezébe, amely egy pályázatot hirdetett. Tíz különböző kérdésre kellett megfelelni. A nyertes jutalma: egy állás a lapnál. Pearson három ezer pályázó elől vitte el a díjat. Belépett a laphoz mint szerény hivatalnok havi kétszázötven korona fizetéssel. Három évvel később megürült az igazgatói állás, amelyet övéle töltöttek be. Huszonhárom éves volt ekkor, s egy folyóiratot adott ki, melyet az első sortól az utolsóig maga szerkesztett. A lap jól beütött, s csakhamar egy második alapított hat millió korona tőkével. Majd földadta ezt és egy félpenny-s lapot indított, a *Daily Express*-t. Lapjában merész újítást hozott be: több helyet szentelt az újdonságoknak, mint a hirdetéseknek, ami az akkori időben hihetetlenül hangzott. Az újítás azonban bevált, s csakhamar még két jelentékeny lap, a *Standard* s a *Saint-James Gazette* Pearson kezébe került.

És mit szóljunk M. Harmsworthról, aki mint szerény újságíró kezdte pályafutását, s akiből az angol királyi kegy később Northcliff lordot csinált. Az angol újságírás eme Napoleonjéé ma a *Daily Mail*, az Amalgamated Press tizenhét újsága s részben a *Times* is.

Dél-Amerika azonban föltszárnyalta az Északot a maga híres újságával, a *Prensa*-val. Ennek az újságnak a szervezete szinte megdöbbentő. Jóllehet a tengerentúli táviratok óriási összegbe kerülnek, a világ minden részéből közvetlenül távirat-összeköttetése van, és a naponként beérkező tengerentúli táviratok szövege meghaladja a tízezer szót. Buenosayresi palotájának berendezése több mint tizenhárom millió frankba került. Az ünnepségek terme a fontainebleau-i palota szalonjának a másolata. Az épület tetején egy óriási szobor áll, kezében hatalmas fákllyával, melynek különböző színű fénye ad hírt a városnak az éjjel érkezett fontosabb táviratokról. Nappal messzehangzó kürtjellel tudatja a lakossággal az érdekesebb újdonságokat. Az újság külön rendelő órát tart előfizetőinek, amikor orvosi, jogi, mezőgazdasági kérdéseikre díjtalanul adnak fölvilágosítást a lap által fizetett kiváló szakemberek. A lapnak felét hirdetések foglalják el, amelyeknek ára négyzetcentiméterenként nyolc, tizenkét és tizennégy frank között váltakozik.

Az európai újságokban, a nagy német lapokat kivéve, már kevesebb tér jut a hirdetéseknek. A hatalmas *Berliner Tageblatt* néha száznál is több oldalon jelenik meg, melyeknek több mint a fele a hirdetés.

A latin faj lassan halad az újságírás terén. Csak Olaszországban észlelhető ujjban némi föllendülés.

De közelg már az óra, amikor az újságírás ékeje egyenlően föl fogja szántani a föld minden részét. Nézzük csak a kis Japánországot, amely hogy gyorsabban haladhasson, harmincezer jegyből álló írásának egyszerűsítését sürgeti. Mily megható volt csak nemrégiben is a fölszabadult török sajtó első szárnypróbálgatása. Bármiképpen gondolkozunk is a sajtó befolyásáról, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy uralma napról-napra terjed és a népek sorsa az ő kezében van letéve. Villámgyorsasággal terjeszkedik, s hatásában lesújtó. Fogja-e tudni mindig kormányozni a tömeget? Nem fenyegeti-e végvesedelemmel maga a nagyranövelője s föntartója: a modern kapitalizmus?

A krétarajz szerepe és technikája a litográfiában.

A krétarajz különösen a tipográfiai három- és négy-színnyomatás föltalálása előtt volt fontos és előkelő technikája a litográfiának. Főképpen festményeknek kicsinyben való másolására szolgált, s az ebben a technikában jártas litografusokat igen megbecsülték.

A krétarajzos technika a tollrajzossal ellentétben — amikor tollal vagy ecsettel és folyékony tussal avagy tintával dolgoznak — viaszból, fagyúból, sellakból, szappanból meg koromból összevegyített kemény litográfiai krétának szemcsésé tett litográfiai kővön való okszerű rajzi fölhasználásából áll. A jó litográfiai krétának — ha kellőképpen meg van hegyezve — finom és egyenletes vonalakat kell adnia, elég keménynek kell lennie, hogy hosszabb ideig hegyes maradjon, de mégsem annyira keménynek, hogy a rajzolást megnehezítse. Végül a maratást jól kell állania, hogy a finomabb tónusok még az utolsó lenyomatok készítésekor is jól festékeződjenek, a sötétebbek pedig ne legyenek túlságosan zártak. Munkája közben különben többféle keménységű krétát tart keze ügyében a litografus; a puhábbakat az erőteljesebb vonalak meghúzásához használja, a keményeket a gyöngédebb s finomabb részletek kidolgozásához.

A kréta hegyezése visszajáról, vagyis a hegyétől visszafelé faragsálva történik. Ha úgy hegyeznek a krétát, mint a ceruzáinkat szoktuk: minduntalan kitéredeznék a hegye. Némelyik krétadarabon k nem hegyesre, hanem laposra faragják a végét, mert kihúzáskor így egyenletesebb vonalakat kaphatnak.

A krétarajz fölvételére szánt kőnek — mint már említettük — szemcsésnek, durva tapintatúnak kell lennie. A szemcsésítés úgy történik, hogy a kőre megfelelően finom vagy durva homokot szórnak, és egy másik követ téve reája, sokáig dörzsölik véle. Ez a munka nagy gyakorlottságot kíván, de a nagyobb könyvnyomtatásban ma már jobbra speciális géppel végzik.

A szemcsés fölületen húzott krétavonás nem ad teljesen összefüggő vonalat, hanem csak a szorosan egymás mellett levő pontok sorozatát. A szemcsés fölülettel különben igazodni kell a rajz tónusaihoz: finom és gyöngéd körvonalak meg részletek aprószemű, sötét részletek durvább szemcsészetet kívánnak meg. De mert egy és ugyanazon rajzban többféle tónusok fordulnak elő: a rajz elkészítése avagy a pauza átvitele után a kőnek gyöngéd-tónusos helyeit finomszemű homokkal szokta dörzsölgetni a litografus, hogy a szemcsészet e helyeken finomabb legyen; esetleg e gyöngéd tónusoknak megfelelően finomabb szemcsészetű követ vesz, s a sötét tónusokat úgy teszi megfelelően nyíltakká, vagy litografus-nyelven szólva: átlátszóakká, hogy ecsettel meg tussal alaposan bemázolva őket, karcolótűvel keresztül-kasul megfelelő sűrűségű és vastagságú vonalakat húzgal beléjük.

A képet rendszerint másolással vizsik át a kőre. Kezdi a körvonalakkal. Ehhez kizárólag vörös krétával bevont papírost használnak, mert a grafit nagyon sötét volna hozzá. Ha a kontúrok készen vannak, akkor kerül csak rá a sor az árnyékolásoknak meg a tónusoknak a krétával való kirajzolására. Hogy a már átpauzált kontúr e közben el ne maszatolják, szélein csirizes védőpapírost ragasztanak a kőre, s ebből esetről-esetre annyit tépnek le, amennyit a munka folytatása megkíván. Ezenkívül pedig, hogy a friss rajznak az ujjakkal való érintését el lehessen kerülni, a rajz fölé — de nem rája — helyezett vonalzó tartja kezét rajzolás közben a litografus.

Az árnyékok lerakásának könnyed és egyenletes vonásokkal kell történnie; a vonás kezdésekor meg befejezésekor a krétát csak könnyedén szabad letenni avagy fölemelni, mert a hirtelen letetés vagy fölkapás következtében foltok állanak elő. Így folytatódik azután az árnyékvonalak lerakása többszörös keresztezéssel, amíg a kívánt tónust el nem érték. A krétát a litografus folytonosan forgatja a mutató- meg a hüvelykujja közt, hogy ilyenformán a kréta mindig hegyes maradjon. De ennek a krétaforgatásnak egyszerűsmind előrehaladó irányúnak is kell lennie, mert hátrafelé forgatásakor a kő szemcsészetén tarajosan rakódik le a kréta, aminek maszatolódás a követ-

kezménye. A kréta forgatása különben oly fontos a munka sikerültére nézve, hogy a krétarajzos litografusnak első sorban is ezt kell jól begyakorolnia. Ha csak egy-két vonást húz is meg a nélkül, hogy forgatná a krétáját, az utóbbi a szemcsés kővön egyszerűben ellaposodik. A lapos krétát pedig másra mint kihúzásra nem lehet használni, mert bár egyenletes, de sötét és zárt vonalat ad az apró pontocskák sorozata helyett. — Fontos még az is, hogy mily szögben tartja a litografus krétáját a rajz alapjául szolgáló kő síkjához. Ha például porondot, kavicsos utat vagy régi házak falát rajzolja a litografus: majd hogy nem fektetve fogja a krétáját; a tartási szög tehát nagyobbodik vagy kisebbedik, a szerint, hogy minő strukturájú tárgyat rajzolnak. A kréta hosszabb rajzolás közben meg szokott puhulni a litografus kezében, néha annyira, hogy meglehetősen el is hajlik.

A krétarajzos kő tisztántartására különös gondot kell fordítani. Ha apró krétarészecskék hullanak rája vagy porosakká lesznek: nyulfarkkal vagy teveszorból készült ecsettel kell leporolni; rája fujni nem szabad, mert a legparányibb, szabad szemmel nem is látható nyál-partikula már nyomot ad a nyomtatásban.

A litografusnak krétarajzos munkája végzésekor még arra is kell ügyelnie, hogy fejről úgynevezett fejkorpa ne hulljon a kőre, mert ez erősen megtapad rajta, festéket vesz föl, s végezetül fekete foltot ad.

A korrektorról és a korrektori munkálkodásról.

(IV.) A nyomdába adott kézira rá van írva, hogy iskolai ortográfiával kell szedni. Tehát korigálni is. Igen ám, ez csak rá van írva, de a leírt szöveg egészen mást diktál, s így már az első oldalon is arra a keserves tapasztalatra jut szedő meg korrektor, hogy az iskolai ortográfia ugyan, de...! Hát kérem, ez a kis »de« szó az, amely megszerzi azt a bizonyos mártíromságot a korrektorok, s elbolondítja a szegény iskolás nebulónak a fejét, mert az egyik szerző azt óhajtja, hogy az ő iskolás könyvében ne nyomtassák le, hogy *fönt*, hanem *fent*, és ne *avval*, *evvel*, hanem *azzal*, *ezzel*; mert ez nem *bosszu*, hanem

bosszú, és éppen vagy éppen, lélekszik vagy lélekszik, csendes vagy csendes, bucsu, búcsú, búcsu vagy pedig bucsú, stb. stb.

Ezek a vagylagos dolgok, amelyek minden az iskolai helyesírás szabályai szerint készült szótárban halomszámra föl található, még nem okoznának oly nagy bajt, de azok a valóságos csodabogaraknak beillő különféleségek, amelyeket egyes szerzők megkivánnak; például az egyik az »összes« ü és u betűket óhajtja hosszúra szedetni (*szelidül, készül, árul, jóindulatúlag* stb.), a másik pedig a már meg-s még meg nem honosított idegen szavakkal vessződik; az egyik nyelvtan arra tanítja az iskolás gyerekeket, hogy »minden kötőszó után vesszőt kell tenni«, míg egy másik nyelvtan arra oktat, hogy »az és vagy s előtt soha sem kell vessző«, és így tovább. Így aztán megtör-

ténik, hogy az iskolás gyerek akkor is kikap, ha ékfényen írja meg a föladatát; de akkor sem viszi el szárazon, ha amúgy írja meg a leckéjét, mert tudva levő dolog, hogy nálunk egy-egy osztályban többféle nyelvtanból, földrajzból, történelemből, magyar olvasóból tanítják a szegény áldozati báránykákat. Szóval az iskolakönyvekben minden van, csak egyöntetűség nincs. Különösen a földrajzokat meg növénytanokat ajánlhatom a közoktatásügyi kormány figyelmébe; ezekből megtudhatja, hogy hányféle iskolai helyesírás divatozik Magyarországon. Pedig ezen az anormálián könnyű volna segíteni. Nem kellene más, mint az illető szakminiszter utasítása arra, hogy az iskolakönyveket csak úgy fogadják el, ha azok szorosban előírt (persze a »de« én így óhajtom, én úgy akarom és »vagy« így is jó, meg úgy is jó elvnek a kihagyásával) ortográfiával vannak szedve. Akkor nemcsak a korrektorok fognak megszabadulni egy nagy bizonytalanságtól, hanem a nyomdatulajdonosok is meg fognak szabadulni jókora fölösleges kiadástól.

Ennek a megtakarításnak a révén, valamint a szerzői korrekturek megfizettetése által mindenesetre kibírnák a nyomdák korrektorai méltányosabb díjazását is, mert igazán fölháborító, hogy mily silányul fizetik még a legnagyobb nyomdák is a korrektorikat meg revizoraikat. Felelősség csöstül szakad a nyakukba, megkivánják tőlük az irodalmi műveltséget, legalább egy idegen nyelvnek a tudását; elvárják, hogy a nyomdászati tudnivalóknak szinte élő lexikonai legyenek, s munkabírásuk, gyorsaságuk a csodával legyen határos. De amikor arról van szó, hogy idegromboló munkájáért méltányos díjazást kapjon a korrektor: akkor bizony rögtön elzárulnak, összehúzódnak a princípális zsebek, s fölszínre kerülnek a régi közismert kifogások, például: »nem produktív munka«, »a nélkül is sok a különóra« stb.

Ad notam: különóra! Szomorú dolog, hogy még erről is lehet szó a mai világban; még szomorúbb, hogy némelyik korrektor csak úgy eseng ezért a keserves mellékjövedelemért. Mily szomorúak lehetnek a családok korrektor-emberek viszonyai, hogy nyolc és fél órai szemrontó olvasás után, utolsó ép idegszálát is a végsőig megfeszítve: még három-négy túlórában át dolgozik némelyik korrektor, nemcsak muszájból, hanem örömmel is egyszersmind, számíthatva magában, hogy vajjon kifutja-e már egy kis ruhácskára, cipőcskére valamelyik gyermekének.

Szellemi munkából öt-hat óra is untig elég volna napjában. A hivatalnok-emberek legfőljebb ennyit dolgoznak, s egyre-másra bomlik meg az idegzetük tőle. A korrektoroknál túlórázás nélkül is nyolc meg fél óra a munkaideje, s még többre vágyik. Egészség, hosszú életkor: mind nem számít előtte; fő, hogy a maga és családja leg-
elemibb életföntartási szükségleteit kielégíthesse.

Nézzünk széjjel a korrektori asztalok körül. Hány ép idegzetű embert látunk ottan? A legtöbbje nyomorékja már az emberfölötti szellemi munkának.

A különórás megszüntetése, a munkaidő rövidítése és a nyomdabéli úgynevezett »hajszásnak« csökkentése nagyon-nagyon méltányos kívánásai lehetnének a korrektoroknak. Minőség dolgában is okvetlenül javulna a munkájuk. Mert most bizony már csak ezért sem csoda, ha kellesténél több a sajtóhiba. Tíz szedőre kell számítani egy korrektort, mint azt Németországban a főnökök hivatalosan elismerték, s a gyakorlati életben — legalább a jobb nyomdákban — alkalmazkodnak is hozzája. Werth László.

Festék-szurrogátumok a könyvnyomdászatban.

A festéknek a papiros minőségéhez képest esetről-esetre pótló-anyagokkal való keverése nem új dolog. A hideg és meleg időjárásnak a festék konzisztenciájára való hatása például mindenkoron megvolt, s valószínű, hogy a régi idők nyomója bizonyos anyagok hozzákeverésével szokott segíteni a bajon. Az úgynevezett szárító meg puhító anyagoknak szélesebb körben való használata azonban főképpen a színes nyomtatás elterjedésével és a papirostechnika fejlődésével függ össze. A ma használt tömördek papirosfajtának mind-mind különböző a festékfölvevő képessége, ami sokszor kellemetlen meglepetést okozhat.

Gyakrabban írtunk már e tárgyról, de nem annyit, amennyit fontossága révén megérdemelt volna. Ezért is nem mulasztjuk el, hogy ha valami erre vonatkozó szakvéleményt hallunk, azt leközzöljük, kérve egyszerűsmind gépmester szaktársainkat, hogy a maguk mindennapos tapasztalatai alapján leszűrődött nézeteit vélünk megismertessék, mert csak így fejleszthetjük és tehetjük közkinccsé a helyes nyomtató technikát.

Egy közismert és népszerű gépmester szaktársunk közölte a minap vélünk, hogy ő a festék puhítására sohasem használ fagygyút avagy éppenséggel vaját is, amint az Németországban szokás. E helyett olyan kencét használ, aminővel a réznyomó szokta a maga festékét hígítani. Ez a kence nagyon híg, s nemcsak puhábbá teszi a festéket, hanem a fődőképességét is jelentékenyen növeli. E mellett még megvan az a jó oldala is, hogy nem késlelteti a nyomtatvány megszáradását, mint a sok helyt használt fagygyú meg vaj.

A bronz alá való nyomtatás idején kopállakkot jó kevernünk a festékhez. Aranybronz használatakor krómsárgával vegyített terra di Siena, vörös bronznál fehér és terra di Siena, s végül az ezüstbronznál fehér és milori-kék festék keveréke a legcélszerűbb alap.

Van egynéhány olyan festékünk, amit hibás kezelés esetén könnyen letörölhetünk a nyomtatványról; ilyen a minium vagy németesen mennige, a cinóber, krómsárga meg a nápolyi sárga. Ezeknek a gyárban való eldörzsölésük rendszeren nagy mennyiségű középerős kencével történik, aminek következtében a festék jobban tapad ugyan a papirosra, de viszont nehezebb is lesz a nyomtatás. A gépmester legtöbbször azzal mulasztja el ezt a bajt, hogy gyöngye kencével hígítja a festéket, ami viszont az eredeti hibát: a könnyen való letörölhetést idézi elő. Ilyen esetben legokosabban cselekszünk, ha a híg kencén kívül kevés folyékony szikkatíval is hígítjuk a letörölődésre hajlamos festékeket; így aztán jól megtapadnak a papirosra. Csak arra kell ügyelnünk, hogy a szikkatívtól ne a példányszám nyomtatásához előkészített egész festék-mennyiséghez, hanem mindig csak annak egy csekély részéhez kevergessük. A festékező hengereket pedig napjában többször meg kell tisztogatnunk, mert csak így kaphatunk folytonosan kifogástalan lenyomatokat.

A festéknek hogy úgy fejezzük ki makrancosságán sok esetben igen egyszerű módon segíthetünk, s így főleg az alkalikus szikkatívek »incoline«, »gloria-paszt«, »andon«, »rationell«, »defensolin« stb. elnevezésű kotyvasztékait vásárolnunk, melyek alig érnek valamit.

Régi nyomatok átnyomtatása kőre vagy cinkre.

Könyvnyomdai és litográfiai nyomtatványoknak, valamint réznyomatoknak ujaszorosítására régebben az úgynevezett *anasztatikai átnyomtatási eljárást* alkalmazták, amelyet *Appel Rudolf* talált föl még a múlt század első felében, s amelyet a fotocinkográfia elterjedése óta immár jobbra el is feledtek. Pedig van olyan érdekes ez az átnyomtatási mód, hogy megőrizzük emlékezetünkben s alkalom adtán meg is próbálkozzunk véle, annál is inkább, mert az itt szerzett tapasztalatainkat esetleg egyéb irányú munkálkodásunk közepette jó sikerrel hasznosíthatjuk.

Az anasztatikai átnyomtatásnak többféle — bár egymáshoz hasonló — módja van. Közülök a föltalál *Appel Rudolf* eljárását ismertetjük itt következően:

Ez eljárásnál az átnyomtatásra váró eredeti nyomatot a képes felével lefelé fordítva egy tiszta papiroslapra fektetjük, a hátulsó felére pedig húsz-százalékosra hígított salétromsavba mártott itatós papirosot teszünk. Gyöngye nyomásnak téve ki az egészet, a salétromsav átítatja az egész nyomatot, mire az utóbbit a már készen tartott cinklemezre fektetjük, s egy ív papirossal meg egy nemezlappal leborítva, erős nyomással keresztülhajtjuk az átnyomtató sajtón.

Appelnek ez az eljárása azonban nem adott mindig tiszta és elfogadható képet, s ezért ő maga idővel egy másik eljárást kezdett alkalmazni, amelynek segédmeivel még régi réznyomatokon is föl tudta engesztelni s teljes élességében átnyomtatni a festéket.

Ez az újabb eljárása a következő volt: Fél kilónyi cserkérgyet egy liter vízzel föleresztve kőedényben addig főzött, amíg a víz felénnyire el nem párolgott. A megmaradt folyadékkal bevonva a cinklemez, megvárta, míg az rajta egészen meg nem szárad. A lemezt ezután vízzel kissé megmosta, majd gummi arabicummal bevonta. Az eredeti nyomtatástékének fölengesztelese úgy történt, hogy a nyomatot alkalikus fűrdőbe tette Appel, még pedig a hátsó oldalával lefelé, úgy hogy a fél uncia stronciánföld és fél liter víz keverékéből álló alkalikus oldat tetején ússzon. Ha a festék fölengeszteledött, itatós papiros közé, majd pedig az alkáli semlegesítése okáért hígított salétromsavba került a nyomtatás. Innen is kivéve, a fölősleges salétromsavat itatós papirossal távolította el Appel. A nyomtatástékés helyei természetesen nem veszik föl a salétromsavot, míg a többi részei alaposan átáznak tőle. A nyomtatástékés festékrészletek erősítése okáért be is lehet festékezni, s ha ezt hengerrel vagy festékező labdával tesszük: csupán a már festékes részek veszik föl az újabb festéket. Ha már most a salétromsavtól még nedves nyomtatástékát az előzetesen preparált cinklemezre préselték, a lemezt a papirosban lévő salétromsav a festék nem érte helyeken kimarta, így a betűk vagy a rajz vonásai kidomborodóan maradtak meg a lemezen, úgy hogy festékezhettek voltak, s így litográfiai sajtón az eredeti nyomtatásnak teljesen pontos másolatát sokszorosíthatták a cinklemezről.

Apró jegyzetek a fotografálás köréből.

A fotografiai képet a kamarában jelenleg leginkább brómezüst-zselatin-emulzióval bevont üveglapra veszik föl. Az emulziót úgy készítik, hogy meleg vízben föloldott zselatinhoz megfelelő mennyiségű brómkáli, s másik edényben hasonlóképpen pokolkövet (ezüst-nitrátot) tesznek. A két oldat keverésekor brómezüst és kálinitrát képződik, a brómezüst a zselatin-oldatban végtelen finom szemcsékben kiválik, s az ilyenformán képződött emulzió a fény iránt érzékeny anyag. Meghülés után kocsonyaalakban szilárdul meg, s fölaprózva a kálinitrát és a föl nem használt sók mósás által eltávolíthatók belőle. Ezután melegítéssel

lemezeknek is hívják őket, ellentétben azon — nedves — lemezekkel, melyeket azelőtt általánosan, jelenleg pedig csak a reprodukció-fotográfia terén alkalmaznak, s melyek csak az elkészítés után rövid ideig, még nedves állapotban voltak használhatók. A világosság behatása alatt a bromézüst egy része szubbromiddá változik, míg a fölszabaduló brómot a zselatin elnyeli. A kép előhívásakor a szubbromid színezéstt redukálódik, a fény által érintetlen bróm-ezüstöt pedig az alkalmazott redukáló szerek érintetlenül hagyják, s ezt az előhívás befejezése és a lemez lemosása után nátrontioszulfít-oldatban föloldjuk, a képet állandósítjuk. — A száraz lemezek előhívására oxálsavas káli és kénsavas vasoxidul olda-

ujra megolvastják, s üveglapokra vagy más anyagra öntik, melyen csakhamar megszilárdul, megszárad és a használatra hosszabb időre eltehető. Üveg helyett más átlátszó anyagot is használnak, leginkább a filmnek nevezett hajlékony, hártyszerű, zselatinból vagy celluloidból készített lemezt. Könnyűsége s egyszerű kezelhetősége folytán főképpen a detektívkészülékek-nél használják ezt a nem egészen megbízható készítményt. A brómezüst-emulzió rendkívül érzékeny, s a fénynek legcsekélyebb behatása elégséges már a kép előállítására. Ezért a lemezeket sötét, csupán vörös fény által megvilágított szobában lehet csak elkészíteni és kezelni. Az érzékeny lemezeket nagy gyarak állítják elő, s a kereskedelemben kitűnő minőségben kaphatók, nagyon tartósak s a rájuk fölvetett lappangó kép hónapokig is változás nélkül eláll az előhívás előtt. Miután száraz állapotban használhatók, száraz

SALOME.
Naitre, c'est sortir; mourir, c'est rentrer.
(Proverbes du royaume d'Annam recueillis
par le P. Jourdain, des Missions Etrangères.)

I
L faisait ce jour-là deux mille canicules qu'une simple révolution rythmique des Mandarins du Palais avait porté le premier Tétrarque, intime proconsul romain, sur ce trône, dès lors héréditaire par sélection surveillée, des Iles Blanches Esotériques, dès lors perdues pour l'histoire, gardé toutefois cet unique titre de Tétrarque, qui sonnait aussi inviolablement que Monarque, outre les sept symbolismes d'état attachés à la désinence "tetra" contre celle de "monos". En trois pâtés aux pylônes trapus et nus, cours intérieures, galeries, caveaux, et le fameux parc suspendu avec ses jungles viridant aux brises atlantiques, & l'observatoire ayant l'œil en vigie à deux cents mètres chez le ciel, et cent rampes de sphinx et de cynocéphales: le palais tétrararchique n'était qu'un monolithe, dégrossi, excavé, évidé, aménagé et finalement poli

tának keverékét, vagy valami szerves redukáló anyag nátronszulfittal készült oldatának káli- vagy nátronnátrbonát-oldattal való keverékét használjuk. Legelterjedtebb anyagok: a pirogallusz-sav, a hidrohionin, az eikonogén, legujabban a metol és amidol. (Ez a legutóbbi csupán nátronszulfittal.) A nedves kolloidumlemez, melyet a bróm- és jódsókkal kevert koldiummal közvetlenül a használat előtt öntenek le s helyeznek ezüstnitrát-fürdőbe, hogy a rétegben brómjód-ezüst álljon elő, még nedvesen kell kénsavas vasoxidul savas oldatával leönteni, mely a lemezen tapadó ezüstnitrát-oldatból ezüstöt redukál, mely azután a lemez ama pontjaira tapad, hol a fény hatása szubbromidot alkotott. Tioszulfít-oldatban való állandósítás után a lemezt jól kimossák, mely művelet alapossága a kép tartósságára nézve nagyon fontos. A gyöngye képet higanyklorid oldatával s jó kimosás

után ammoniákkal megerősítik, vagy ha túlságosan erős: vörös vérlúgsó és nátrontioszulfit oldatával meggyöngítik, s a negatív készen van ahhoz, hogy papirosképeket vagy egyéb másolatokat készíthessünk róla. A közönséges brómezüst-lemezek csupán a kék, ibolya és az ibolyán túli sugarak iránt érzékenyek, miért is a vörös, sárga és zöld szín mindig nagyon sötétén jön elő a fotografiákon. Hogy e hibát segítünk, az úgynevezett ortokromatikus lemezeket használjuk, melyeknél vagy az emulzióba van keverve oly anyag, mely a megfelelő színt elnyeli, s így a lemezt azon színre érzékennyé teszi (optikai érzékenyítő), vagy a kész lemezt áztatjuk oly anyag oldatában. A sárga színre leginkább az eozint, s a vörösre a cianint használják. Az ilyen lemezt a sötét szobában különös óvatossággal kell kezelni, lehetőleg gyöngre vörös fénynél. Tájképeknél bizonyos esetekben nagyon célszerű ez a lemez, festmények fotografálásakor pedig nélkülözhetetlen.

A leírt módon készített kép negatív, azaz a világosság által érintett s így a kép világos részeinek megfelelő pontok sötétek, az árnyéknak, sötétségnek megfelelők pedig átlátszóak. Sok esetben, például tudományos fölvételeknél, így értékesítik a fotografiát, a gyakorlati életben azonban e képről másolás útján egy újabb, pozitív képet készítenek. A pozitív kép készítésének sok módja van. Lehet üvegre, papirosra és mindenféle más anyagra készíteni a következő főbb módokon: a) Előhívással, midőn a bróm-avagy klórezüst-emulzióval bevont üvegre vagy papirosra úgy másoljuk a képet, hogy a képnek és az érzékeny lemeznek zselatinnal bevont felét összefordítjuk, s alkalmas másolókeretben úgy tesszük ki a világosság

hatásának, hogy az a negatívon keresztül hatolhasson az érzékeny rétegre. Így azután a megfelelő előhívás után pozitív képet nyerünk. Az előhívás természetesen az alkalmazott lemez tulajdonságának megfelelő. Ezen az uton gyorsan, gyöngre fény, például lámpás-mellett is nagyszámú lenyomatot készíthetünk. b) Közvetlen másolással, mely célra leginkább klórezüstöt használnak különböző módosulásban és kötőanyagban. Ilyenek az albumin-, arisztó-, celloidin- stb. papirosok. Ezeknél a képet másolókeretben addig teszik ki a világosság hatásának, míg az érzékeny papirosra a pozitív kép úgy látszik, aminőnek elkészítés után akarjuk. Mosás után az ezüstből álló kép egy részét aranyfürdőben arannyá alakítjuk át, s nátrontioszulfit-oldatban állandósítjuk. Ujabbán igen elterjedt ama közös fürdő használata is, melyben az aranyozás és állandósítás egy időben történhetik. Ide számíthatók a platina-képek is; ezeknél a tulajdonképpeni érzékeny anyag valami ferridoxalát-só, mely a világosság hatása folytán ferroxaláttá válik, s ez a hozzákevert platina-sóbból fekete színplatínát választ ki, ha az így módosított papirost forró káli-oxalát-oldatba mártjuk.

Vannak azonban papirosok, melyeknél mindezen sók össze vannak keverve, úgy hogy a kép másolásakor is látható. Állandósításra hígított sósav szolgál. Egyszerű valami a cianotípiái eljárás, amely különben azonos a mult füzetünkben már említett úgynevezett fénymásoló eljárással. A citromsavas vasoxidul-amoniák és vörös vérlúgsó keverékébe áztatott papirosra berlini kék válik ki a másolás alatt, s a kép vízben való mosással állandósítható. — c) A pigment-eljárásnál a fény a krómsavas kálival áztatott zselatint módosítja, úgy hogy a fény által érintett helyek oldhatóságukat veszítik, míg a többi rész a hozzája kevert festőanyaggal együtt meleg vízzel eltávolítható. Nagyon fontos eljárás ez bizonyos módosítással a nyomdai sokszorosításnál. d) A porzási eljárás hasonlóan a krómsavas sóknak valami ragadós, higroszkópikus anyagra való hatásán alapul, amennyiben a világosság hatása alatt ragadóságukat elvesztik, és

akkor finom porral való behintéssel lehet a képet láthatóvá tenni. Ezt használják a porcellánba, üvegbe való beégetésre szánt képeknél.

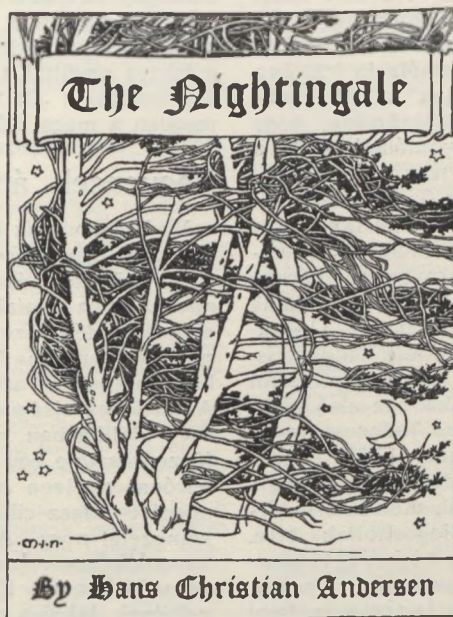
Régebben általában legtosabbnak tartották az arckép-fotografiát, melyet leginkább szakfotografusok úz- nek az e célra készült üveg- műtermeikben. A tájképek, genre-képek és csendéletek fotografálása terén az amatőröket illeti meg az elsőség, nagyon sok ily képek igazában művészi becse van.

A pillanatnyi képek jelenleg nagyon könnyen készíthetők a legesebebb mozgásképről is, úgy hogy az amatőrök által készített legtöbb kép tulajdonképpen ebbe az osztályba tartozik. Az ilyen képeket gyakran mesterséges fény mellett, magnézium-por valami robbanó keverékével, avagy egyszerűbben: lángbafúvásával — úgyneve-

zett villámfénynél — készítik. Ez a fényforrás arcképek és intérieurök fölvételénél is jó szolgálatokat tesz. A pillanatnyi képek a tudomány szolgálatában is fontosak az ember s az állatok mozgásának tanulmányozására stb. E terén Marey és Anschütz a legismertebb mesterek. — Ujabbán különösen a szemléleti oktatásnál nagy fontosságra tettek szert a projekció-képek, melyek átlátszó pozitívek, és a bűvös lámpával nagy ernyőre vetíthetők. Legalkalmasabbak e célra a klór- vagy klórbróm-lemezek, melyekre a képet rövidebb ideig másoljuk, s azután előhívjuk.

Az úgynevezett kromóképeknél a fotografiát üvegre ragasztják föl, s részben ezt magát (hátról), részben egy második üveglapot, mely a kép mögött fekszik, színezik olajfestékkel. Az áttetszővé tett fotografián bizonyos fokig átlátszanak a festékek s csinos eredményt adnak. Az ilyen képek azonban nem tartósak.

Az eddigiekben vázlatosan megismertettük a fotografáló eljárások főbbjeit. Aki behatóbban akar foglalkozni a dologgal: annak okvetlenül segédkönyvre van szüksége. Ilyenül a különben jókora irodalomból főképp *Gothard J.* »A fotográfia« c. könyve ajánlható.

A kézi sajtó képe juniusi borítékunkon.

Mult havi füzetünkben szedéstechnikai okok miatt kénytelenek voltunk kihagyni a következő levelet:

Kedves Kner kolléga! A Grafikai Szemle júliusi számában ön megrö bennünket azért, mert az ön által különben nagy ambícióval készített juniusi boríték elbírálásánál úgy találtuk, hogy az ott ábrázolt sajtó képe nem természetes. Erre a megrovásra óhajtának röviden felelni. Hosszadalmas semmiesetre sem leszek, mert ha ön »ma« tényleg más szemmel nézi a tegnapi dolgokat, mint »tegnap«, akkor e sorokat alá fogja írni; mert akkor az e sorokban kifejezett fölfogást fogja magáénak vallani. Ha pedig csak azért írta meg a »ma« és »tegnap« teóriáját, mert ez jól hangzik: akkor a meggyőzés úgyis a lehetetlenségek birodalmába tartozik. Az első tételt valószínűbbnek tartva, onnan indulunk ki, hogy a nyomólap az ön présén az egész prés belvilágosságának 3'68 százalékat, míg a felső rész 6'32 százalékat teszi ki. Ha már most figyelembe vesszük, hogy ön egy centiméterrel följebb vette a nyomólapot, mint Jobst Amman, akkor Jobst Ammannál az alsó rész a nyomólapig 3'23 és a felső rész 6'77 százalék lesz. Utána néztük Faulmann-t és pontos számítással megállapítottuk, hogy Jobst Ammannál az alsó rész a nyomólapig 4'07, a felső rész pedig 5'93 százalékot tesz ki. Ezekből kétségtelenül megállapítottuk, hogy ön egy centiméterrel nem *följebb*, hanem *lejjebb* ment, és innen van az aránytalan eltérés. Ha tovább kutatunk és az említett Badius Jodocust vizsgáljuk: arra az eredményre jutunk, hogy Badiusnál az alsó rész a nyomólapig 4'62, míg a felső rész 5'38 százalékot mutat. Ugyanezt az eredményt kapjuk a Johnson-féle sajtónál is.

Ha ön, kedves kolléga, tényleg egy centiméterrel följebb ment volna Ammannál: akkor az alsó részénél körülbelül elérte volna Badius Jodocust, mert 4'52 százalékot ért volna el. Láthatja ebből, kedves kolléga, hogy nem vagyunk fölületesek a bírálatnál, s bátran beszélhettünk a valóságról, meri hiteles történelmi adatok kétségtelenül följosítottak erre.

A történelmi adatoktól eltekintve, a jelenleg is használatban levő kézi sajtók szintén *mellettünk* bizonyítanak, mert bármennyire »fentellik« is Gyomán (ami szintén mellettünk szól): nyomólapjuk mégis mintegy 40 százaléknyi magasságban van elhelyezve. — Ennyit szintén az igazság érdekében. *Werner Jenő.*

Adatok a kártya-készítés történetéhez.

Igen érdekes dolgokat mond el egy frankfurti antiquárius kiadásában megjelenő füzet a kártyáról s mellesleg annak a grafikai művészet útján való előállításáról. Hiteles adat szerint 1377-ben kártyáztak először Európában. 1380—1384-ben Nürnbergben, 1397-ben Ulmban, 1400-ban, 1403-ban és 1406-ban Augsburgban be is tiltották a kártyajátékot. Ebből azt következteti a szerző, hogy Németországban a XIV. században a kártyajáték nagyon elharapódzott. Ám a grafikai úton előállított kártya nyomaira csak jóval később akadunk. Rézmetszetű kártya 1440-ból, fametszetű 1460-ból ismeretes. Feltehető tehát, hogy a régebbi európai kártyát nem nyomtatták, mert hiszen az egész XV. és XVI. század folyamán a kártya előállítását mindig kártyafestőknek vagy kártyacsinálóknak mondták, nem pedig kártyanyomatóknak. Önként értetődő dolog, hogy egyes esetekben csak kézzel rajzolták és festették a kártyát. Ám az ilyen költséges uton

előállított kártya csakis fedelmeknek vagy más magasabb személyiségeknek készülhetett. Mint tömegcikk terjesztésére mindenestre más előállítási módot kellett alkalmazni. Erre pedig a sablon-formázás, vagy ahogy ők hívták, a »patronfestés« volt a legalkalmasabb. A sablon-formázás pedig szövetek és szőnyegek festésére már a középkorban is divatos volt s kéziratokon az egyes iniciálékat is így sokszorosították. Így azután, minthogy a régi írások is megemlékeznek ebből az időből egy tizenhat lapos, patronfestés útján készült kártyáról, föltehető, hogy a kártyát a XIV. század vége óta ezen az úton állították elő. De a frankfurti cég még más három lapból álló, ilyen módon előállított kártyát is talált, amelyeket részletesebben ismertet. Mind a hármát még elvágatlan ív alakjában egy könyvtáblában találta. A legrégebb, mint a kosztüm mutatja, alkalmasint Felső-Németországban a középkor derekán készült. Hogy mind a három csakugyan a »patron-festés« útján készült, bizonyítják a szabálytalanul fekvő különböző színfoltok. A kártya története tehát nemcsak pusztán a kártya szempontjából érdekes, de mivel nem lehetetlen, hogy a kártya egyúttal a legrégebb grafikai termék, a grafikai művészet általános története szempontjából is megvan a maga eléggé nem is méltatható jelentősége.

Fegyverek által írt és kiadott ujság.

Madridban csak úgy, mint más nagy városban, szintén van egynéhány fogház. Ezek között van egy, amely büszkén viseli a »Corcel modelo«, mintafogház nevet. Ezt a mintaintézetet Rafael Salillas tanár, egy előkelő tudós vezeti. Ebben a fogházban összeállított néhány »benlakó« és lapot szerkesztenek, azt titokban kinyomtatják és aztán a cellák lakói között kiosztják. Az érdekes ujságnak »Fuerza« (Erő) a neve és igen szép kiállításban, négy oldalon jelenik meg. A lap főszerkesztője egy veszedelmes szélhámos, aki több európai nyelven beszél és német, francia, spanyol, angol és olasz cikkeket ír, miáltal a lap kozmopolita színezetet nyer. A rajzoló és a többi munkatársak hasonlóképpen jeles mákvirágok, betörők, tolvajok és szélhámosok. Ezek a jómadarak a második emelet celláinak lakói s ezért ezt az emeletet az »intelligencia szállójá«-nak nevezik. A lapnak van kiadóhivatala és hirdetési osztálya is. A hirdetésekben megtudjuk például, hogy hol és mikép lehet a fogházban néhány garasért jó bort vagy szivart kapni, vagy hol található ez vagy az az iparcikk. A legutóbbi szám hirdetéseiből az is kiviláglik, hogy még kölcsöntézet is van ebben a mintafogházban. A lap jól van szerkesztve és úgy látszik, hogy a fegyverek körében igen kedvelik. Ez tűnik ki legalább a lap legutóbbi számának a vezércikkéből, amelyben többek közt a következők is olvashatók: »Igen kedves olvasók, mi mód felett meg vagyunk elégedve! Sőt mi több, büszkék vagyunk lapunk sikerére, amely az első pillanattól kezdve még leglustább és legbizalmatlanabb kartársunk figyelmét is felköltötte. És ezt a büszkeségünket növeli az, hogy nem anyagi, hanem inkább erkölcsi, vagy még inkább fiziológiai sikerről van szó.«

Változás a Pusztafi R. és Társa cégnél.

Csinos kiállítású körlevélből értesülünk, hogy a jóhírű Pusztafi R. és Társa féle nyomdai szaküzletet *Pusztafi Zsigmond* úr összes aktívával és passzívával átvette s egyszersmind saját neve alatt jegyzi.

Cicero és a könyvnyomtatás elmélete.

Kevesen tudják, hogy az az eszme, amely a könyvnyomtatást életre keltette, már kerek másfél évezred előtt nem kisebb embert foglalkoztatott, mint Cicerót. A klasszikus Róma e legnagyobb szónoka egyes tekintetekben nem volt ugyan túlszimpatikus uri ember és kifogástalan jellem, azt azonban el kell róla ismernünk, hogy a modern eszméknek és világnézetnek ő volt a legnagyobb híve és követője. Hogy a könyvnyomtatás elméleti említése nála történik először, bizonyítja a »De natura deorum« című műve második könyvének 37-ik fejezete, amely a következőképpen szól: »Ha a huszonegy betűt aranyból vagy más anyagból kiformalva, e betűkből temérdek mennyiséget

készítenénk és azután a betűket bizonyos rend szerint sorakoztatnók, elérhetnők azt, hogy akár Ennius »Annales«-eit, vagy bármiféle más irodalmi művet úgy össze tudnánk állítani, hogy az egészet elolvashatnók.« — Ezekből a sorokból világosan kiérezhető, hogy Gutenberg találmányának lényegét magukban foglalják. Könnyen lehetséges, hogy ha Ciceró a megfelelő eszközökkel rendelkezett volna, eszméjét gyakorlatilag is megvalósítja, s ezzel a könyvnyomtatás feltalálásának dicsőségét magának szerezte volna meg.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Gutenberg találmányának csak egyik, még pedig nézetünk szerint csak kisebbik részét teszi ki a betűtípusok összerakhatóvá tétele. A nagy munka nehezebbik fele a sajtónak és a nyomtatási módnak föltalálása volt.

Jegyzőkönyvek s egyéb hivatalos közlemények.

Mesterszedő szaktársaink figyelmét fölhívjuk a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve ebben a füzetben közzé tett mellékletpályázataira.

Választmányi ülés 1909. évi szeptember 23-án.

Elnök: *Tanay József.*

Jelen vannak: *Tanay József* elnök, *Werner Jenő* II. alelnök, *Bozsik István* pénztáros, *Morócz Jenő* I. titkár, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Sarlós Lajos* ellenőr, *Boros Dezső* I. leltáros, *Bárány Nándor*, *Busay Balázs*, *Enyedy János*, *Fekete Béla*, *Goldberger Armin*, *Gyöngyösi Sándor*, *Novák Alajos*, *Prüner Arnold*, *Schornstein Jakab* és *Spitz Adolf* választmányi tagok, valamint *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője. — Távolaradásukat igazolták: *Augenfeld M. Miksa* I. alelnök, *Hollósy János* II. leltáros, továbbá *Bauer Henrik*, *Burghelm Károly* és *Novitzky N. László* választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitván, a mult ülés jegyzőkönyve fölolvastatik és hitelesítetik. A jelen ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Busay Balázs* és *Novák Alajos* választmányi tagokat kéri föl.

Napirend előtt *Tanay József* elnök kötelességének tartja bejelenteni, hogy személyét a közelmúltban a Typographia és a Gutenberg részéről erős, meggyőződése szerint meg nem érdemelt támadás érte, amelyben olyan dolgok foglaltatnak, melyek minden alapot nélkülöznek. Miután nevezett lapok nem tartották érdekesnek, hogy az illető támadó közlemények megjelenése előtt mesnek, hogy az illető támadó közlemények megjelenése előtt az ott szellőztetett dolog valódisága felől meggyőződést szerezzenek, szükségtelennek tartotta nevezett lapokban nyilatkozni, de mint a Szakkör elnöke kötelességének ismeri ügyét a választmány elé hozni, kérve annak tárgyalását, melynek eredményétől teszi függővé további eljárását. Az ügy tárgyalásának tartamára távozik a tereméből. (Az elnöklést *Werner Jenő* II. alelnök veszi át.)

Az elnök által tett bejelentés tárgyalás alá vétetvén, többek hozzájárulása után *Wanko Vilmos* a következő indítványt teszi:

»Mondja ki a Könyvnyomdászok Szakköre választmányja, hogy a szeretett elnöke *Tanay József* ellen a Typographiában és Gutenbergben intézett támadást hamis információkon alapulóknak tudván, azt semmi esetre sem tartja olyannak, amely *Tanay József* szaktársi integritását legtávolabbról is érinthetné. Biztosíték erre *Tanay József* multja, aki — eltekintve attól, hogy egy negyedszázaddal ezelőtt a Typographia szerkesztője volt, s mint ilyen már akkor is a szaktársiasság példaképeül tekintetett — művezetősége idején úgyszólván napról-napra adta tanujelét szaktársaival való együttérzésének, még olyan időkben is, amikor e tekintetben valószággal fehér holló számba volt vehető. Kéri a választmány *Tanay Józsefet*, hogy feledve az ismeretlen helyről származó megbántást: továbbra is maradjon meg a Szakkör által ráruházott bizalmi tisztviselésben, s dolgozzon a magyarországi könyvnyomtatás és a könyvnyomtatók érdekében olyan ernyedetlen buzgalommal és odaadással, mint azt eddig tette.«

A választmány az indítványt egyhangúlag elfogadta, mire *Tanay József* elnök újból megjelent a teremben s meleg szavakkal mondott köszönetet a vele közölt határozatban megnyilvánuló bizalomért, ígérve, hogy annak birtokában szívesen munkálkodik a legközelebbi közgyűlésig a Szakkör érdekében, mit a választmány éljénzessel vesz tudomásul. (Az elnöklést újból *Tanay József* elnök veszi át.)

Stefáni József választmányi tag ezen állásáról lemond. Sajnálattal vétetik tudomásul s helyette a legközelebbi póttag behívatik. Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Novák László jelenti, hogy az Évkönyv teljesen a tavalyi költségvetés keretében mozog s azt semmi esetre sem fogja túllépni. A választmány a jelentést tudomásul veszi s a nyomandó példányszámot 2000-ben állapítja meg. Az Évkönyvnek legközelebb december 1-ére kell megjelennie.

A tanmühelyi bizottságot felkéri a választmány: intézzen kérést a Tanmühely vezetőségéhez az iránt, hogy ígérete szerint hajlandó-e a tanfolyam keretében a tagok összesége számára is időnkint előadásokat rendezni, mert ha nem, akkor a Szakkör kénytelen lesz e tekintetben önállólag eljárni. *Novák László* fölhívja ezzel kapcsolatban a választmányt, hogy fölolvassák, vitaesték, kiállítások stb. rendezése által igyekezék a tagok érdeklődését a Körhöz fűzni. A választmány fölhívja a szakköztséget, hogy tegyen javaslatot ebben az irányban.

Október hó utolsó vasárnapján és november hó utolsó vasárnapján a választmány fölkérésére *Bárány Nándor* fog külföldön szerzett tapasztalatairól a havi fölolvadás-ülés keretében előadást tartani.

Pénztáros bemutatja a Gutenberg-Otthon teremkezelőségéhez intézendő átirat szövegét, amit a választmány jóváhagyólag tudomásul vesz, s fölhatalmazza pénztárost, hogy abban az esetben, ha a terem kezelősége a levélben javasolt árákért nem bocsátaná a nagy termet a Kör rendelkezésére, másutt keressen Körünk mulatságai számára alkalmas helyiséget.

Sarlós Lajos kérdést intéz az elnökséghez, hogy a Tanmühely október 3-iki megnyitásánál képviselve lesz-e a Szakkör. Elnök kijelenti, hogy ha erre vonatkozólag hivatalos értesítés jön, gondoskodni fog Körünk képviseltetéséről.

Werner Jenő indítványára a választmány elhatározza, hogy a Zorn-féle kiállítást a Szakkör testületileg fogja megtekinteni.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

Morócz Jenő, I. titkár.

Szakköztségi ülés 1909 szeptember 23-ikán.

Elnöklő: *Werner Jenő* II. alelnök.

Jelen vannak: *Werner Jenő* II. alelnök; *Wanko Vilmos* másodtitkár, *Bárány Nándor*, *Fekete Béla*, *Novák Alajos*, *Spitz Adolf* és *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője.

Elnök az ülést megnyitja.

Novák László szerkesztő átadja a Grafikai Szemle e havi füzetében beküldött mellékleteket s kéri azok elbírálását.

A szakköztségi s mellékletek alapos megbírálása után kimondja, hogy a díjat nem adja ki.

Az októberi számba kerülő hirdetések és mellékletekről való intézkedés után az elnök az ülést berekeszti.

Wanko Vilmos.

Az idényjegy használhatása házi estélyeken.

Figyelmeztetjük a házi estélyeinket látogató tagtársakat, hogy az idényjegyekkel csakis a tagok és a kíséretükben levő hölgyvendégek bocsáthatnak be. Az idényjegy másra át nem ruházható, s a vele való minden visszaélés az elvesztését vonja maga után.

Pénztári kimutatás 1909 augusztus haváról.

Bevétel.

Kiadás.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Át hozat a múlt hóról			4061	29	Helyiségbérlet aug.-novemberre ..	229	10		
10 drb hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	A Grafikai Szemle mellékleteinek				
Gutenberg-szobor-alap			814	—	költségeire	100	50		
Ács-Mihály-alap			571	48	Gr. Sz. jul.-augusztusi pályadíja ..	60	—		
					Takarítás és világítás	11	36		
					Adminisztrációs és portó-kiadások	11	22	412	18
Tagsági járulékokban befolyt:					Készpénz a hó végén			4334	91
Államnyomda	8	40			10 drb hitelszöv. részjegy à 10 kor.			100	—
A Nap	1	20			Gutenberg-szobor-alap			814	—
Athenaeum	24	—			Ács-Mihály-alap			571	48
Bagó-nyomda		60							
Bercaényi-nyomda	3	60							
Berkovits-nyomda	1	20							
Budapesti Hírlap	8	40							
Buschmann Ferenc	3	60							
Egyetemi nyomda	9	60							
Egyesületi tisztviselők	9	—							
Elek-nyomda	1	20							
Európa	1	80							
Farkas Testvérek	1	20							
Fővárosi nyomda	—	—							
Franklin-Társulat	61	80							
Franklin-fiók	6	—							
Fried és Krakauer	4	20							
Galltzenstein	3	—							
Garal-nyomda	—	60							
Globus	18	60							
Grafikai Intézet	4	80							
Haladás-nyomda	1	20							
Hamburger és Birkholz	2	40							
Hedvig Imre	—	—							
Hedvig Sándor	—	60							
Hornvánszky-nyomda	3	—							
Hungária	8	40							
Jókai-nyomda	2	40							
Kánitz-nyomda	—	—							
Karczag-nyomda	—	—							
Károlyi-nyomda	1	80							
Kellner Ernő	—	60							
Kertész-nyomda	4	20							
Klein Vilmos	2	40							
Korvin Testvérek	6	—							
Közaégi nyomda	4	20							
Légrády Testvérek	12	60							
Löbl D. és Fia	2	40							
Magyar Hírlap	3	60							
Markovits és Garal	—	60							
Márkus Samu	9	—							
Máv. menetjegynyomda	2	40							
Merkantil-nyomda	—	—							
Minerva-nyomda	1	80							
Molnárok Lapja	3	—							
Otthon-nyomda	1	20							
Pallas	17	40							
Pannonia	1	20							
Pap és Schwarz	3	—							
Pátria	22	20							
Pazmaneum	1	20							
Pénzüntézetli nyomda	4	80							
Pester Lloyd	7	80							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	22	20							
Petőfi-nyomda	4	20							
Posner Károly Lajos és Fia	7	20							
Radó Izor	3	—							
Rákos és Steiner	2	40							
Réval és Salamon	—	60							
Rigler József Ede	10	20							
Rothberger és Weisz	1	80							
Rózsa Kálmán és Neje	8	40							
Schlesinger-nyomda	1	20							
Schmidl-nyomda	3	—							
Stephaneum	26	40							
Székesfővárosi Házl Nyomda	18	60							
Szent-László-nyomda	—	—							
Thalia-nyomda	—	—							
Turul-nyomda	1	20							
Várnai-nyomda	1	20							
Világosság-nyomda	18	60							
Weisz L. és F.	—	—							
Wodianer	15	60							
Wojtitz-nyomda	—	60							
Vidékről (részletezése a következő oldalon)	192	—							
Egyesektől (részletezése a következő oldalon)	43	20	685	80				6232	57
			6232	57					

Sarlós Lajos, ellenőr.

Boszik István, pénztáros

Bírálati jelentés

a *Grafikai Szemle szeptemberi számához beküldött mellékletekről.*
(A *Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottságának 1909. évi szeptember hó 23-ikán tartott üléséből.*)

A pályázaton érdemleges bírálat alá kerülő öt mellékletre a következő megjegyzések tételtek:

A *Magyar Sokszorosító Műipar R.-T. levélfeje*: Az első pillanásra látható, hogy avatott kezű szedőnek munkája fekszik előttünk. A munka folthatása jó; a fősorok körül elhelyezett szövegek ily módon való bekerítése nem ajánlatos; egyrészt zavarja az összehatást a sok pont, másrészt az így keletkezett különböző terjedelmű margónak aránytalansága is befolyásolja a máskülönbben kifogástalan munka összehatását. A sarga szín kissé gyöngye a szöveg színéhez képest. Nyomatása jó.

Bercsényi-nyomda levélfeje: A munka nyugodt hatásának rovására irandó a sok vastag lénia, amelyeket bizvást lehetett volna nélcadpetites vonalakkal helyettesíteni. A levélfej nagyságához képest aránytalanul kicsi a fősor. Az oldalsó szöveget nem ártott volna összehúzni; így egy kissé laza. Fő hibája e munkának is a margóbeli aránytalanság. A két közbenső mező négy-szöges és háromszöges díszítése zavarólag hat. A színezésről nem mondhatunk jót; nagyon monoton; a szöveget mélyebb, a keretet gyöngébb zölddel, s az alapot is inkább más, megfelelőbb színnel kellett volna nyomtatni. Nyomatása tiszta.

A *Szakkör temesvári tagcsoportjának levélfeje*: A temesvári pályázat nyertese. Egyszerű munka. A sorait kifogásolnunk kell, mert meglátszik rajtuk, hogy a már megszedett keretbe lettek beállítva. A festékpamacs nincs eléggé élesen kivágyva; a szélei piszkítanak. Nyomatása és színezése kifogástalan.

A *Mercur-nyomda körlevelének* díszítése nem felel meg korunk kívánalmainak. A szöveg szedése kifogástalan. Nyomatás elismerésre méltóan szép, tiszta.

Kiss Ede cégjegye: Debrecenből már jobb munkát is kaptunk ennél; ez nem sikerült sem szedés, sem színezés, de sőt még a nyomtatás szempontjából sem. Talán más színezéssel jobb hatást értek volna el, de ily formában nem mondható izléses nyomtatványnak. No sebal, ez egyszer nem sikerült! Talán legközelebb újra jobbat látunk.

A főnti munkák között legjobbnak találtatott a Sokszorosító R.-T. levélfeje. Tekintettel azonban arra, hogy e munkának is vannak szedéstechnikai hibái, még pedig olyanok, amelyek az összehatást határozottan megrontják: a bizottság a díj visszatartását határozta el.

Budapest, 1909 szeptember 24-én.

Wanko Vilmos.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kör szakbizottsága a magyarországi könyvnyomatók fokozottabb szakbeli fejlődésre buzdítása végett pályázatot hirdet:

I. a Grafikai Szemle legjobb szedésű — és ettől függetlenül — legjobb nyomtatású mellékleteire;

II. a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki legjobb mellékleteire.

Általános feltétel:

A pályázatok bármelyikében is csak a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.

Különleges feltételek:

I. A Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozólag:

A Szakkörnek e pályázata havonként megismétlődik 30–30 koron szedői és — ettől függetlenül — 10–10 korona nyomtatási jutalomdíjjal, amely összegek lehetőleg kiadatnak az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbika szedőjének, illetőleg a legjobb nyomtatási munka végzőjének. A szedői jutalomdíjra irányuló pályázatokon csak olyan munkálatok vehetnek részt, amelyekben a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A mellékleteknek előbb már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomatatniok. Ennek biztosítása okéért az ilyes mellékleteknél csak a papírosra az árát térítjük meg. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 22-ikéig szerkesztőségünkhez beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adattak. Később földadott mellékletek a következő hóra maradnak. Pédányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése okvetlenül szükséges (Wanko Vilmos másodtitkárnak a címére: Dohány-utca 10, Fried és Krakauer nyomdája), s a szakbizottság által három napon belül eszközölt javítások tekintetbe veendőek. A papírosról szóló számla pedig a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel egyidejűleg jelenik meg.

II. A Magyar [Nyomdászok] Évkönyve 1910-iki mellékleteire vonatkozólag:

Ennek a pályázatnak az lévén a célja, hogy Magyarország nyomdaiparának képességeit mutathassuk be: részt vesz benne minden olyan beküldött melléklet, amelyen a szedési elem kellőképpen képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni.

Az Évkönyv alakja ugyanolyan lesz, mint amind volt a tavalyi. Kisebb formátumú mellékleteket nem is fogadunk el. Pédányszám: 2200. A beküldés legvégső határideje november 5-ike. A papírosról szóló számla a mellékletekkel egyidejűleg küldendő be a szerkesztőnek (Novák László, Budapest V, Hold-utca 7).

Az első díj 50, a második 40, a harmadik és negyedik 30–30, az ötödik 20 korona. Az arra érdemeseket ezenfelül dicsérő oklevéllel tünteti ki a bíráló bizottság. Az öt pályadíj közül kettő okvetlenül vidéki munkának juttatandó.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre.

(Huszonnegyedik évfolyam. Szerkesztette *Novák László.*) Ebből a több mint tizennégy lnyvi terjedelmű s huszonhét műmelléklettel ellátott pompás könyvből még mindig van eladó példány. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Budapest, Sándor-tér 4).

A Szakkör vidéki pénztárosainak figyelmébe!

Körünk ez év január havától tagja a magy. kir. póstatakarék-pénztár csekk-osztályának (22766. sz.). A megfelelő csekkfüzeteket már szét is küldöttük, tehát kérjük a vidéki pénztárosokat, hogy pénzküldeményeiket ezentúl a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbeli közlemények (tagnévsor, Szemle-szükséglet stb.) is följegyezhető, ami által minden egyéb az eddigi ügykezelésben fölmerült portó-költség megtakarítható.

Tagsági forgalom 1909 augusztus havában.

Peléptek a Körbe: Békési Ándor (Gyoma), Hemm József (Szekszárd), Baumann János (Hornvándszky), veszprémi helyi csoport, Chátár Emil, Ilosvay Lajos, Kugler Árpád, Leiner József, Moderer Ferenc (Temesvár), Glüek Miklós, Ungár Gyula, Klein Dezső, Jászai József, Kubicek Károly, Springer Antal, Abrai Jenő (Globus), Dojín Döme, Tinkóczy Zsigmond (Állami Nyomda), Wollner J. (Hungária), Kovács Benő (Molnárak Lapja), Jakóbik Antal (PéNZintézeti Nyomda), Stern Samu, Rettler Illés (Korvin Testvérek), Balogh Béla, Révay Kálmán, Sámuely József (Rigler József Ede), Weisz Lajos (Bercsényi-Nyomda), Kohn Miksa (Wodianer), Földes Miklós, Kozma Lajos (Miskolc), Garbás József (Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság), Doroftein Emil, Égető Árpád, Égető Károly, Gál István, Paizs József (Brassó), Ehrenthal Ferenc (Győr), Szlacska Ágoston (Községi Nyomda). *Hátralek miatt törleendőek*: Fuchs János, Holcsik József (Rigler), Divós Ferenc, Hoibauer Rezső, Iliás Ferenc (Sopron), Mayer Zsigmond, Schwartz Gyula (Franklin), Tax Nándor (Kassa), Schenk József (Győr), Ványi Gyula (Székesfehérvár), Csuvik István, Fuchs Ármán, Gáspár Vilmos, Geizler János, Illnyszky Béla, Kätz Salamon, Károlyi József, Jambrik Gyula, Kohn Ad., Kovács János, Merk János, Moór József, Reich Zsigmond, Szentirmai Gyula I., Weber György (Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság), Berger Illés, Schick Károly, Varga László, Briják Ádám, Lukács Ármán (ismeretlen tart.). — A hó végén 12 tisztelbeli, 1698 rendes, összesen 1710 tag.

A múlt évi Grafikai Szemle bekötési feljából

néhány darab még rendelkezésre áll, s fővárosi megrendelőnek 1.40 koronáért, vidékieknek (portómentesen) 1.50 koronáért adjuk.

A tag szórákózási alkalma körhelyiségünkben.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárát az épület bérkocsis-utcai részén). A helyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtt 9 órától 1-ig. Olvasó-terem, billard, dominó, szaklapok és szépirodalmi folyóiratok állanak itt a tagok rendelkezésére.

Kedvezményes színház- és fürdő-utalványok.

A *Vigszínházba* és *Uránia-színházba* mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5.), valamint a *Hungária-fürdőbe* szóló kedvezményes jegy-utalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként 4, a fürdőbe 2 fillér.

KOCH & GRÜN

FESTÉKGYÁRA, OFFENBACH

KÉSZIT: MINDENFÉLE SZINES ÉS FEKETE
FESTÉKEKET A SOKSZOROSÍTÓ SZAKMÁK
RÉSZÉRE, VALAMINT KITÜNŐ HENGER-
ANYAGOT ÉS KENCÉT.

KÜLÖNLEGESSÉGEI:

„RHEO“

festékpótlék, melyből kevés a festék közé keverve, azt simulékonnyá, gyorsan száradóvá és szaporává teszi, a nyomásnak szép fényt kölcsönöz, a lehuzódást megakadályozza és elősegíti a gyors száradást. Ára kilogrammonként 5 korona.

„VAVIA“

kézmosó-szer, mely szapán helyett használva, eltávolítja a festéket a kézzől és a kéz bőr eldurvulását megakadályozza. Ára 5 kilogrammonként bádogdobozokban 5 korona.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELET S RAKTÁR

LIGETI ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET

Budapest V, Kádár-u. 8. Telefon 111—13.

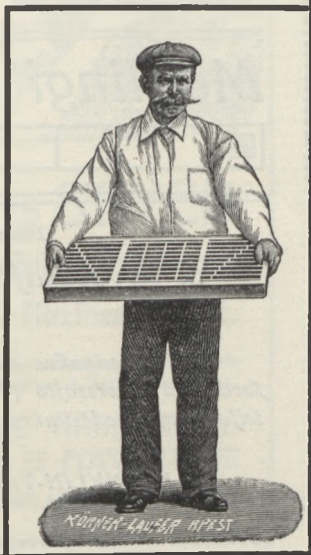
Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos

VI, Váci-körút 51. sz.

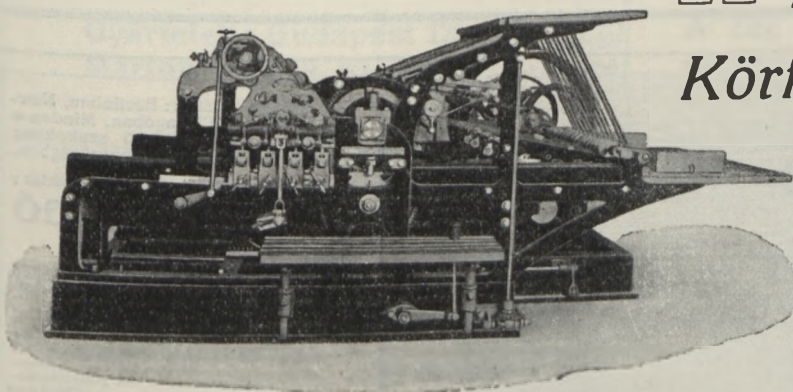
Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészet fa-szerelvények készítésével foglalkozik.

Állandó raktára van kitünő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva-szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotípiai gyorsajtók rövidített ívkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.
== Könyvkötő-gépek. ==

Körforgó nyomógépek ☞

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.

Mödlingi gyorsajtógyár

Telefon 54-48 ezelőtt Kaiser L. Fiai Részvénytársaság Telefon 54-48

WIEN XVIII/1,
Währingerstrasse 125.

MÖDLING
ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

BUDAPEST VIII,
József-utca 56.

Mödlingi gyorsajtók és körforgógépek
a legjobbak!!

Elismerő levél két darab „DOPPELRAPID“ kétfordulatú gyorsajtóról:

T. Gyorssajtógyár Mödling, ezelőtt Kaiser L. Fiai R.-T.

(Fióktelep Budapest)

BUDAPEST.

Kívánságukra ezennel kijelentjük, hogy a legutóbb szállított két darab „Doppelrapid“ kétfordulatú gyorsajtó (1040 × 1400 papíralakra) intézetünk nyomdájában minden tekintetben teljes megelégedésünkre működik. — Midőn ezt Önökkel szívesen közöljük, vagyunk

teljes tisztelettel

FRANKLIN-TÁRSULAT MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

Hírech s. k.

Gárdos s. k.

Koblinger Gyula fotocinkográfiai műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

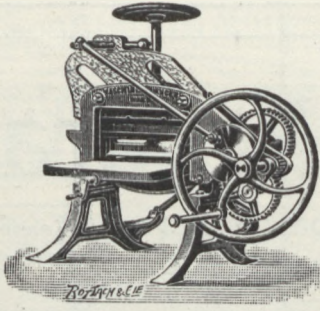
Félfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék elismert jó minőségben.

Magyarországi s ausztriai raktár:
CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs BUDAPEST Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kittüntetve: Páris 1900: Grand Prix s két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-16.

Cheque-számla a m. kir. postatakarékpénztárnál Budapest 22.610. sz. a. Chequeszámla k. k. Post-Sparkassen-Amt Wien Nr. 55.818.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legujabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

Magyarországi képviselők:

SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 38

KÖNIG ÉS BAYER

== fotocinkográfiai műintézete ==

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindenemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kiutalban.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— HÁMOOKLUDII felvételek. —

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

BERGER ÉS WIRTH

Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.

A cég törzsgyára: Lip-
csében (Németország).

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb s jobb a házi öntésnél. »Patent«, »Viktoria« s »Bianca« hengeranyag kockázott és sima táblákban. ————— Telefon-szám: 56—64.

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
 fekete és színes festékek gyártása.

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN“ kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály :
A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképviselők és nagy raktára
a „Chromo“ altenburgi papírgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langenalten-
heimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.
Kőrforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-
pekhez való alátét-nemezek, stereo-
 típusú matrica-nemezek.

Budapesti gyártelep: VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

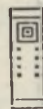
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o. Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi Zsigmond, Budapest V, Akadémia-u. 8.
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott Krause Károly lipcsei gyá-
rából, vagy ennek képviselőjétől Kaufmann Gyulától, kinek raktárában
Budapesten, VII. ker., Kertész-utca 48. szám alatt a gépek megtekinthetők.

TELEFON : 75—48.

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISEK

BUDAPEST

V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

BEIT & CO.

HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

Főraktár és iroda:
MÖLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai, könyomdai és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításán versenyen kívüli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON
BUDAPEST MELLETT. ☎ TELEFON-SZ. 37-58.
11 gyár és 40 irotakat az egész világon.

Grand Prix;
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kö- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papírok könyomdák részére.

Alapított az 1818. évben.

Alapított az 1818. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

PAPÍR, IRÓ- ÉS NYOMDAI
RAJZSZERÉK TELEFON
KERESKEDÉSE 39—68 SZ.
RAKTÁR VONALOZOTT
ÜZLETI KÖNYVEKBEN

K ÜZLETI KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDA
TELEFON MŰSZAKI RAJZOK SOK-
31—50 SZ. SZOROSÍTÓ INTÉZETE
ÁROLYI GYÖRGY

BUDAPESTEN
V. DOROTTYÁ-
UTCA 10. SZÁM

IDÉNYJEGY

szaktárs részére

Érvényes a Könyvnyomdászok Szakköre házi estélyeire az 1909/10. évi idényre, egy ur és két hölgy részére. Csak a fenti név tulajdonosa használhatja. Belépéskor a pénztárnál átadandó. Két hónál több tagdíjhátralék esetén a jegy érvénytelen.

**Körner és
Laufer
xilografiai
műintézet**

**Budapest V.
Podmaniczky-
utca 16
Telefon 97-29**

Budapest, a postabélyeg kelte

**T. C. Tisztelettel
tudatjuk, hogy műintézetünket
folyó évi november hó 1-én**

V. Váci-körut 64

sz., I. emelet alá helyezzük át

**Kiváló tisztelettel
Körner és Laufer**

**Mindennemü klisé, fametszet,
galvanó, autotypia és fototypia**

**Saját
fényirda
házon
kívül is**

**Kivánatra
prospektus
teljesen
díjmentesen**

**GRAFIKAI INTÉZET ÉS
SZAMLAKÖNYVEK
GYARA RÉSZV. - TARS.**
EZELOTT CZETTEL ÉS DEUTSCH
BUDAPEST VII, NAGYDIÓFA-U. 14

**KÖNYVNYOMDA
ES KÖNYVOMDA
KÖNYVKÖTÉSZEZET
VONALZŐINTÉZET**
M. KIR. POSTATAKA-
RÉKPERZTARI SZ. 106
TELEFON 21-21. 30-27
SÜRGÖNYCZIN
GRAFIKAI INTÉZET
NAGYDIÓFA-UTCA 14

